Эхэ найхан чютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1994 ИЮЛЬ 21
Зупай адаг сагаагшан хонин нарын 13
ЧЕТВЕРГ
Гарагай 5
№ 138 (18980)
Газетын сэн захилай 10 тух.
Хэлсээтэ сэн.

Буряад Республикын Арадай Хуралай нэгэдэхи сесси

ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИИЕНЬ ХАРЮУЛАГ!

Нунгуулиин бюллетеньнүүдые дахинаа тооложо,* Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. К. Агалов** олоной дуугаар Арадай Хуралай депутадаар нунгагдаа гэнэн тобшолол хэнэн, шиндхэбэри абаhан юм.

Гэбэшье **Е. М. Егоров** сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ, арсалдаанай гараhан округуудта нунгалта дахинаа үнэргэгдэхэ ёнотой оайгаа гэжэ hанамжалба.

Мандатна комиссиин элидхэлые баталхын түлөө 58 депутат дуугаа үгэжэ, 62 депутадай эрхэ түлөөлэгэ хуулиндаар мэдэргдэбэ.

Хурамхаанай районой Дэрээнэй hунгуулиин 24-дэхи округhоо Арадай Хуралай депутадта кандидадууд В. В. Бубнов, М. Н. Урбазаев гэгшэдэй, мүн Улаан-Удын Советскэ районой шэлэй заводой 63-дахи округhоо депутадта кандидадууд В. В Андреев, Е. М. Егоров гэгшэдэй түлөө дуугаа үгэлгын эсэсэй дүнгүудые үшөөл гаргахагүй, үшөө дахин шалгалта үнгэргахэ гэhэн шиндхэбэри Түбэй hунгуулиин комиссиин абаа. Баунтын эвенкийскэ округто hунгалта болоогүй гэжэ урдань мэдээсээ hэмди. Ушар тиимэhээ hунгуулиин 3 округhоо Арадай Хуралай депутат hунгагдаагүй гэжэ тоолохо хэрэгтэй.

Буряад Республикын Арадай Хуралай сесси дүрэмэй регламент тухай асуудал удаань зүбшэн хэлсэбэ. Тус асуудалаар элидхэлэй комиссиин гэшүүн, депутат **Л. А. Шилов** элидхэл хэбэ. Арадай Хуралаи саашанхи худэлмэриин гурим болохо регламентда депутадууд олон нэмэлтэнүүдые оа хубилатануудые оруулаа. Депутадууд **А. Ф. Покацкий, М. И. Семенов, В. В. Белоусов** болон бусад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадахадаа, зарим тэды нэмэлтэнүүдые дурадхаба.

Регламентын наринаар сагаан

Хүтэлбэрилэгшын һанамжануд

ХҮНДЭ БАЙДАЛЬАА ГАРАХА АРГА БИИ

Сибириин болон Алас Дурна зүгэй байгаалиин баялигуудые ашаглажа, СССР-эй социально-экономическа хүгжэлтые түргэдхэхэ гэһэн хараа шэглэлтэйгээр БАМ-ай харгы баригдаһан юм. Мүнөө харгы ашаглагдана.

БАМ шадарай баялиг ашагламаар зохёогдоһон хөлөн хараатай түсэб бэлүүлэгдэнэ гү? Үгыл ааб даа. Энэ түсэбэй ёһоор Ленэһээ Амар хүрэтэр промышленна-үйлэдбэриин долоон комплекс байгуулагдаха, олон фабрика, комбинадууд, ГЭС-үүд баригдаха ёһотой юм һэн. БАМ шадар промышленна үйлэдбэриин гансашье комплекс байгуулагдаагүй.

Ганса Муяын аймагай газар дайда дээрэ жэлдээ 2 миллион киловатт-час электрын эльшэ хүсэ үгэхэ Мокско ГЭС баригдахаар хараалагдаад, газарынь бэлдэгдэһэн, проектно-сметнэ документнүүдынь сүм бэлдэгдэһэн байгаа. Энэ ГЭС-эй барилгын эгээл эхилхээ байтар СССР гүрэн һалан һандаржа, энэ ехэ барилга мүнөө мартагдаһан хэбэртэй агша.

Муяын голдо цемент үйлэдбэринлхэ, хирпнисэ хэхэ заводууд, үнгэтэ металл шанаржуулха комбинадууд баригдаха ёһотой юм һэн. Манай аймагай газар дайда дээрэ баригдахаар хараалагдаһан промышленна олон предприятинуудай гансал Молодёжный хризотилл-асбест шанаржуулха комбинадай, үнгэтэ металл шанаржуулха Ирокиндын уурхайн барилга хэгдэнэ.

Молодёжный комбинадай барилга бүри 1989 ондо эхилһэн байнабди. Би табадахи жэлээ энэ комбинадай барилгые хүтэлбэрилнэб. Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада бага бэшэ ажал хэгдээ, хэгдэжэшье байнаар. Бидэ комбинадай хүдэлмэришэдэй, барилгашадай һууха микрорайоной барилга Таксимо тосхон шадар барижа дүүргээбди.

Мүнөө хризотилл-асбест шанаржуулха комбинадай корпусуудые барижа эхилбэбди. Молодежный комбинадай корпусуудые бодхоохо хүдэлмэридэ барилга-хабсаралгын 694-дэхи поездын, нүүдэл оньһожоруулагдамал 136-дахи отрядай коллектив хабаадана. Таксимо станциһаа манай комбинат, хүрэтэр 37 километр түмэр харгы баригдажа байна. Хүүргэ баридаг 97-дохи отрядай хүдэлмэришэд уһа голнууд дээгүүр түмэр харгын, авто-харгын хүүргэнүүдые хабсаргажа, манай комбинадай захил һайнаар дүүргэнэ.

Комбинадай барилгада ехэ мүнгэн зөөри, барилгын материал хэрэгтэй болодог. Мүнгэн зөөри, барилгын материал, оньһон түхеэрэлгэнүүдые бэдэржэ, Россин Федерациин хотонуудаар, область, хизаарнуудаар хөдөл ябаха ушар гарана. Квартал бүри Москва ошожо, Россин Федерациин гүрэнэй министерствэнүүдтэ, хүтэлбэрилэгшэдтэ орожо, үйлэдбэриин олон асуудалнуудые шиидхэхэ гэжэ эрмэлзэдэг хүм.

Үнгэрһэн жэл комбинадай барилгада 3 миллиард түхэриг ашаглаһан байнабди. Жэлэй эхиниһээ баһал мүнгэн дуталдажа, барилгаяа зогсоохо түйлдаа хүрөөд байнабди. Москва ошохол ушар гараад байна. Асбест гаргаха комплексын корпусуудай барилга зогсообоби. Жэлдээ 600 мянган кубометр бутаргадаһан доломит — шулуу гаргаха комплексын барилга үргэлжэлһөөр. Энэ комплексын барилга байгша ондо дүүргэжэ, ашаглалгада тушааха зорилготойби. Бүхы хүсэ шадалаа энэ ехэ барилга дээрэ табяад байнабди. Энэ барилгаяа дүүргэхэ хэрэгтэйшай үшөө 5 миллиард түхэриг хэрэгтэй болоно. Россин Федерациин гүрэндэ ошожо, хандаагүй һаа, аргагүй. Ойрын лэ үдэрнүүдтэ Москва ошохо зорилготойб.

Тэд Москва болон бусад хотонуудаар ябахадаа, би гансал комбинадайнгаа барилгын асуудалнуудые шиидхэдэг хүн бэшэ бэззб. Муяын аймагай асуудалнуудые шиидхэлсэхэ гэжэ яһалал оролдодог хүм. Манай аймаг Буряад Республикын эгээл залуу аймагуудай нэгэниинь мүн болоно. Шиидхэгдэхээр болоһон асуудалнууд эндэмнай аргагүй олон.

Жэшээнь, БАМ-ай барилгашадай 80-яад онуудаар барилһан Таксимо, Северомуйск, Тоннельный болон бүсад поселогуудай байрын гэрнүүд, соёлой, һургуулиин, саад-яслинуудай котельнэнүүд хуушаржа, муудажа эхилэнхэй. Тэрэнэй заһабарида хэншье мүнгэ үгэнэгүй. Би үнгэрһэн жэлдэ Москва ошоходоо, Россин Федерациин гүрэнэй Барилга ба архитектурын министерствэһээ 3,5 миллиард түхэриг абаха болоһон байгааб. Москва энэ мүнгэ манай Муяын аймагта эльгээһэн юм. Энэ мүнгыемнай «Трансстрой» гэжэ корпорациин коллектив абаад, өөртөө хэрэглэһэн байшаба. Энээн дээрэһээ бидэ байгша ондо һуурин, тосхонуудайнгаа гэрнүүдые заһабарилжа шадахаяа болёод байнабди. Бэе бэедээ туһалхын орондо, ингэжэ һаад түбэг үзүүлжэ байхада, болохоор хэрэг гээшэ аал?

Үнгэтэ металл шанаржуулдаг Ирокиндын уурхай баһал хүшэр байдалда ороод байна. Эдэнэй хүдэлмэридэ «Витим» гэжэ алта угаадаг артелиин хүтэлбэрилэгшэд һаад түбэг үзүүлнэ. «Витим» артелиин һаад хөһөн дээрэһээ Ирокиндын Уурхайда мүнөө хүрэтэрөө хүдэлмэришэд миин байна.

Ирокиндын уурхайн хүдэлмэришэд байгша ондо Россин Федерациин гүрэндэ 7 миллиард түхэригэй үнгэтэ металл худалдаха тухай хэлсээ баталһан юм. Энэ хэлсээгээ бэслүүлээгүй һаа, Ирокиндын уурхай ехэ яла түлэхэ болоно бшуу. Эндэ хэн зэмэтэйб? Витим артелиин хүтэлбэрилэгшэд сэхэ зэмэтэй.

Нэгэ аймагай газар дайда дээрэ ажаллажа байһан хойноо бэе бэедээ туһалсан, өбтэй өөтэйгээр ажаллажа, һайн шанартай продукци ехээр гаргажа, аймагайнгаа хоохон болоһон бюджедтэ мүнгэ алта оруулжа, урагшань татахын орондо гэдэргэнь татажа байха гээшэ муу хэрэг ааб даа. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд аймагайнгаа экономикые хүрдан түргэнөөр хүгжөөхэ, зоной һуудал байдалые һайжаруулха тухай боломжолхо хэрэгтэй. Тэрээнгүйгөөр бидэ энэ мүнөөдэрөй хүшэр байдалһаа яашье гаража шадахагүйбди.

Муяын аймагай газар ашагта малтамалнуудаар яһала баян. Барилгын материал гаргаха заводуудые, комбинадуудые бариха хэрэгтэй. Мүнөө алта угааха Тулунай уурхайн барилга түлөг дундаа хэгдэжэ байна. Байгша ондо эндэ 2 миллиард түхэригэй барилга хэгдэхээр хараалагдана. 1995 ондо ашаглалгада оруулагдаха.

Тус уурхайда жэлдээ млн-ган килограмм хүрэтэр алтан угаагдахаар хараалагдана. Бидэ аймагайнгаа экономикые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулха ёһотойбди.

В. СОКТОЕВ,
Молодежный хризотилл-асбест шанаржуулха комбинадай барилгын директор.

Дэлгүүр: социальна хамгаалгын асуу

АМИ НАҺАЯА СЭГНЭЖА ҺУРАЯЛ

Һүүлэй үеда түрэнэймнай социально-экономическа байдалай доройтожо, ажабайдалай али бүхы талаараа муудажа эхилһээр арад зоной дунда элдэбын шалтагаанһаа боложо, хүнүүдэй сагһаа урид ами наһаитана хахасаха ушарнууд олоор үзэгдэдэг болонхой. Энэнэй шалтагаанууд олон. Нэн түрүүлэн — мүнөө юрэнхыдөө абажа хараа һаа, һанаа тэнилэн, гэдэнэ дүүрэн, амар амгалан байхаб гэжэ үглөөдэрөө этигэл дүүрэн хүлеэхэ хүнүүд үсөохэн болоо бшуу.

Хоёр-гурбан һара соо хүдэлжэ олоһон салин хүлһээ абажа шадаагүй аад, үглөөдэр үхи хүүгэдээ юугээр тэжээхэб гэжэ бодомжолжо ябаха бологоно. Энэнь хүнэй ууран тархи, ухаан бодолдо нүлөөлнэ, хэрэггүй газарта хэрүүл шэрүүл таталха ушарнууд, хулгай хэхэ, хүнэй ами наһанда хоро хүргэхэ ябадалнуудай залуушуулай дунда олошорно. Гэхэн хажуугаар уудаг, баридаг эдеэ хоолоймнай шанарые абажа харахада, мүнөө магазинуудта юу худалданагүй даа? Үдэр бүри бороогой һүүлээр борсойлдон һуудаг нархлагуд мэтээр олошорһон гүрэнэй гү, али коммерческэ магазинуудта гоё-гоё этикеткэнүүдээр хүнэй нюдэ хужарлуулһан ямархан шанартай хоол дурадхагдана гээшэб? Элдэб баанхануд, амһартануудэ соохи юумэ худалдан абахаһаа бэшэ, юунэй тэндэнь хадагалагдаад байһые огто мэдэнэгүйбди. Теэдшье мүнөө салин багаар абадаг хүнүүдэй витаминтай хоол абажа эдихэнь хүндэ.

Газар, уһаяа хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада бузарлаһанаймнай хойшолон — ямар шанартай уһа уужа, ямар агаараар амилнабибди? Үнгэржэ ерэхэдээ, урдандаа загаһаар бисалжа байһан гол, горхонууд шэргэжэ хатаад, мүнөө зунай һайхан саг ерэбэ гэхэдэш, ган гасуур боложо, үгы гэбэл, ерлэтэрөө бороо орожо, юрын зун ерэхээ болёод байна бшуу.

Эдэ бүгэдын хажуугаар этигэлээ алдаһан зоной архи уухань угаа олошороо. Хүдөө нютагуудаар ябажа харахада, городтошье адли, залуу, эгээл хүсэ орожо ябаһан сэбэр тоё хүбүүд, басагадай гэгээн сагаан үдэр дунда архиин охиндо һоготожо, манаршанхай, ямар үйлэ хэрэг хэжэрхихэ аабиб гэжэ урагша-хойшоо һундэлхэнь харагдаха юм. Мүнөө хүгшэн, залуу гэхэ юумэгүй — булгал уудаг болонхой. Тиигэжэ байхада, ямар эльүүр энхэ тухай хэлэмээр бэ? Юрэнхы дээрээ хүнэй бэе махабад мууданал гүб даа.

Нимэ үе сагта, эмнэлгыг газарнуудай, больницануудай үүрэг дээшэлхэл ёһотой. Гэбэшье—хүнэй бэе махабадай эльүүр энхэ оройдоол 10 процентыг ушарта эмнэгшэдлһээ дулдыдана, бэшэ 90 процент ушарта өөрынь ажабайдалай эрхэһээ, тэрэнэй бэеэ яажа абажа ябадаг, ямараар хоол баридаг, ямаараар хандадаг, юрэл хэлэхэ болоо һаа, алтан дэлхэй дээрэ үгтэйнэн үнэр ами наһала ямараар сэгнэжэ, ямараар тэрэндээ хандаһанһаань дулдыдана ха юм даа Мүнөө абажа харахада, манай аймагта арһанай халдабарита элдэбын үбшөөр үбшэлхэ ушарнууд олошоронхой. Нёдондо жэл гурбан үхибүүн вушханай ханяадаар үбдөө. Энэмнай муугаар хооллодог, нишэ-тишшээ нүүдэг болоһоной хойшолон мүн. Үдэр бүри 3—4 хүн архи үлүүдүүлэн ууһаһаа боложо, больницада орбдог болоод байна. Манай врачнууд урдынхиһаа дутуугүйгөөр ажаллана, үбшэнтэндэ шадаха зэргээрээ туһаламжа үзүүлнэ. Бэшэшье эмхи зургаануудтал адли бидэ хэдэн һараар салин хүлһөөэ абажа шадахаа болиһон мүртөө, үбшэнтэндэ туһалха гээшэ эмшэлэгшынь эгээл нангин зорилго гэжэ мартанагүйбди.

Мүнөө районоймнай медицинэ эрилтыншгээ оройдоол 30—40 процент мүнгөөр хангагдана. Урандаа эмнэлгын газарай хэды хуниие багтааха аргатайһаань боложо, мүнгэ зөөриин һомологдодог һаань, мүнөө тиимэ юумэн болюулагдаа. Закаменскда нёдондо, мүнөө жэл шэнэ хоёр поликлиникэ нээгдээ һэн. Нэгэниинь—хүүгэдэй, нүгөөдэнь—шудэ эмшэлэлгын, эхэнэрнүүдэй. Нэгэ талаараа гимэ хүшэр сагта ажаһуугаад, шэнэ объектнүүдые нээжэ байвандаа баярлахаш. Нүгөө талаараа... эдэ шэнэ объектнүүдээ ямар мүнгөөр хангажа байхабиб гэжэ һанахадаа үнэн үрэзыхэ

Хирургическа отделениде нэгэ үбшэнтэнэй нэгэ үдэр хэбтэжэ эмшэлүүлхэдэ, 10206 түхэриг, нарайлалгын байшанда—19705 түхэриг, терапида — 5000 түхэриг гаргашалагдана.

Гэбэшье бидэ, эмшэлэгшэд, сагайнгаа эрхэдэ шалтаад, гараа хабсараад һуунагүйбди. Түлөөһэгүй эмнэлгын хажуугаар медицинын түлөөһэтэй албанине ажабайдалда нэбтэрүүлнэбди. Жэшээнь, УЗИ гэжэ аппарадаар бээ тайшуул м шаглаһа райлха эхэ врачай зуу тэд түлөөһ харуулха тэй үшөөшр бин болгоо шадаа бид гэр ажал

«Здоров ципальна най үбшэ жүүлхэ Нимэ арга мнай айм ha үзүүлэ күрортнуу хэ түлөөһ жэл бүри юм. Цахи

за дээрэ хүнүүдэй

деленин Манай врачнууда гагданхай дай, бэш кадрнууда най жэл ранка байд най терр нын нэгэ гнин урда хэ эрхэс һан шалга Һүүлэй г шада 74 мэргэжэлэ курсануу байха юм. һаашье м жа, дүй абаха аж Бидэнэй В. Н. Го толог Л. Д. Б гарай мэр

Нигэд байналд та эмшэл нине арга

Ганцаараа, ганцаараа... Тус-тус айгаа, ургуулинуудта, ида республикан дохо юумэ ранка байд най терр нын нэгэ гнин урда хэ эрхэс һан шалга Һүүлэй г шада 74 мэргэжэлэ курсануу байха юм. һаашье м жа, дүй абаха аж Бидэнэй В. Н. Го толог Л. Д. Б гарай мэр

Нигэд байналд та эмшэл нине арга

Захаа

Хунгалтын һүүлээрхи бодомжонууд

ҺАНАҺАНАА ХЭЛЭХЭМНИ

Би 40 гаран жэл соо таһалгараагүй худөөдэ партийна, совет зургаануудта олон ажахыда ажаллаһан хүнби. Һүүлэй арбаад жэлдэ Дабаатын сомоной Советдэ ажаллааб.

Мүнөө республика, аймаг болоод нютаг нютагтаа муудажа байһан байдал миниие садьхэл зобооно. Би үнинэй коммунистби. Коммунис партиг ургэн арадта муу юумэ хэгүй, харин дээдэ засагай дарганар партиин харгыһаа гарашоо бшуу.

Республикын Министрүүдэй Совет, Верховно Советэй депутадууд. Худөө ажахын министерство, аймагуудай гулваанар колхоз, совхозуудые һалгаагаа. Энэ хэрэгые би түүхэдэ орохо алдуу гэжэ тоолоноб. Мүнөө худөөдэ ямар нэгэ айлда пенсионер гү, али пособи абадаг хүнгүй һаа, зон хилэмэсэшье абаха аргагүй боложо эхилээ. Энэ хэрэгтэ Президент, Арадай Хуралай депутадууд түрүүшын үдэрһөө гол анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Республика, аймагташье, худөөдэшье элдэб алба хаагшад олошороо, налогово инспекциин болоод бусад ажалтан хэтэрмэ ехэ салин абана.

Республикын финансын министр Дырхеев шалгалта, эрилтэ һуулаар абуулна. Республика дотор элдэбын эмхинүүд, нэгэдэлнүүд. Олониитын советүүд эмхидхэгдэнэ. Мүнөө һунгуулиин, депутадта кандидадуудые дэбжүүлхэ үедэ ямар эмхинүүд гаража ерэнэ гээшэб?

Нёдондо жэлдэ «Нэгэдэл» хүтэлөөн бүгэдэ буряадай хурал гээшые заблаад, арад зондо хэрэгтэй, туһатай ямар хэрэг бүтээнэ гээшэб? Миниий һанахада, гансахан саанһанда хэды ехэ мүнгэн гаргашалагданаб?

Мүнөөнэй Арадай Хуралай депутадууд салин гү, али депутадай мүнгэ абаха ёһогүй. Юуб гэхэдэ, манай республикада үргэн арад зоной ядуу. үлдэжэ байхада, өөһэдөө Хурал дээрээ салин һаа арсаха ёһотой гэжэ һанаб.

Миниий харахада, Хуралай депутадууд яһала һаршагдаа, арад зоной найдабариие дүүргэхэ аргатай болоо. Үнгэрһэн һунгалтада һунгагдаагүй, арад зондоо хүндэгүй болоһон аймагуудай гулваанар, элдэб эмхинүүдэй дарганар, алба хаагшад ажалһаа сүлөөлэгдэхэ зэргэтэй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй заримашуул даргын тушаалда гэхэ гү, али ехэ мүнгэнэй хойноһоо оролдоһониинь эли. Хожомоо энэ бултанда һургаал болохо байгаа.

Олониитэдэ алба хэжэ, ажалдаа һайнаар хүдэлжэ шадаагүй байгаад, Хуралай депутат болохо һанаатайшуул энээнние ойлгожо абаг лэ! Аймагай, худөөгэй захиргаанай гулваанарые түргэн һунгаха саг тулажа ерэо. Дээрэнээ табигдаһан, томилогдоһон гулваанар арад зоной түлөө оролдоногүй, хэнэйшье урда тоосоногүй.

Аймагай, нютагай захиргаануудай алба хаагшадые конкурсын гуримаар ажалда абаха гэжэ дурадханаб. Гулваанарай ажалһаа болиходонь, хахад жэлэй салин үгтэнэ. Энэ ябадал мүнөө үргэн арад зоной дура сэдьхэл гутаана. Юунэй түлөө тэдэнэр миин арад зоной мүнгэ абана гээшэб? Энэ хэрэгые манай шэнэ Президент болюулха ёһотой.

Мүнөө өөрын Президент, Арадай Хуралай депутадуудтай болообди. Хэрбээ саашадаа ямар нэгэн хунай гү, али эдэбхитэдэй үүсхэлээ хэрүүл хэгшэдтэ шанга эрилтэ табигдаха, тэдэнэр хэһээгдэхэ ёһотой. Гансахан хэлээрээ ажалаха саг үнгөөр, хүн бүхэн энээнние һайса ойлгог лэ!

Мүнөө болоһон һунгалта хэлэй хэн байные һайса, эли тодоор харуулаа. Тиимэһээ һунгалтада һунгагдаагүй нэгэшье хүниие харюусалгатай ажалда бу абыт гэжэ хандаха эрхэтэйб. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр зоной дунда хүндэгүй байһанаа элеэр гэршэлээ ха юм.

Ц. РИНЧИНОВ,
ажалай ба дайнай ветеран.

Россин һонинууд

МОСКВА. Орон доторхи экономическа орёо байдал байгша оной федеральна бюджедэй гүйсэдхэлэй ябасада нүлөөлөө. Үйлэдбэриин хэмжээнэй доошолжо байһан байдал, арадай ажахыда түлбэриин тугшүүрилтэй байдал, налог түлэгшэдэй мүнгэгүй байһаниинь бюджедэй олзо оршын хубида муугаар нүлөөлжэ, байгша оной бюджедээр хараалагдаһан болзорһоо ехэ гээгдэлтэйгээр налогууд болон түлбэринүүд бюджедтэ ороно. Гэбэшье нэгэдахи кварталда мүнгэнэй сэнгэй буураха эршэ һуладажа, май соо 108 процент болоо. Түрүүшын хахад жэлдэ федеральна бюджедтэ 18,5 триллион гэхэ гү, али энэ хугацаа соо хараалагдаһанай 64 процент налог болон түлбэринүүд ороно гээд Финансын министерство хүлеэнэ. Гаднуур валютын хэрэгүүдээр 8,6 триллион түхэриг олзо оршо ороно байна.

Нэгэдэхи кварталайхитай сасуулхада, хоёрдохи кварталда 30,3 процентээр ехэ налог ороһон байна. Харин гурбадахи кварталда Финансын министерствын тоолоһоноор налогууд болон түлбэринүүд 25 шахуу процентээр дээшэлхэ болоно.

Федеральна бюджедтэ налогуудай болон түлбэринүүдэй ороно хэмжээндэ бюджедэй түлбэриин үри шэрнин ехээр дээшэлһэн ушар ехээр нүлөөлөө. Урданайхидал адли Сибирь болон Алас Дурна зүгэй нютагуудта оршодог түлишын һалбариануудай ба транспортын предприятинуудтол түлэб үритэй зандаа үлэнхэй.

Мүнгэнэй дуталдажа байгаашье һаань, июнь һарада дээдэ нургуулинуудай худэлмэрнлэгшэдэй амаралтын үеын — июнь—август һарануудай мүнгэ түлэхэ, амаралтын үедэ оюутадай стипендиг түлэхэ, хэлхөө холбооной предприятинуудта гүрэнэй телерадиокомпани нуудай үриие хааха, хүүгэдэй зунай амаралтые эмхидхэхэ хэмжээ ябуулгануудта хараалагдаһан 7,6 миллиард түхэриг хүсэд һомолхо мүнгэн олдохо байха гээд финансын министерство найдуулна.

Дэлгүүрэй харилсаануудай үеые олзын хэрэг эрхилэгшэд өөртөө тон таарамжатайгаар хэрэглэжэ, хотын дэлгүүрнүүдтэ, худөө нютагуудта, булан тохойнуудта элдэб янзын эд бараа өхээр табижа, мүнгэн гэшые нилээд олоно. Зүгөөр тэдэнэй дурадхаһан зүйлнүүд диилэнхидээ шанар муутай байдаг гэжэ худалдан абагшад һайн мэдэхэ болонхой. Хэтэрмэ Үнэтэйгөөр хоёр-гурбан хоногой гутал худалдан абаха ушарнууд яһала олошороо. Гэгээн сагаан үдэр нимэ дээрмэ хэхэ ябадалые усадхаха зорилготойгоор «Бурят-бувьторг» өөрынгөө магазин нээжэ, тэндээ элдэб шалгалта гараһан продукци хүн зондоо олоор дурадхана. Хилын саанахи мэдээжэ фирмэнүүдэй, мүн орон соохи фабриканууудай бүтээһэн элдэб түхэлэй гуталнууд эндэ табигдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус магазинай паймаалагша Людмила Васильевна Ревцовае ажалдаа байхыень харанат.

А. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

НОБЕЛИИН ШАН СУУТАЙШЬЕ ҺАА...

Агууехэ эрдэмтэн Нобель (тэрэнэй үхибүүн ба эдир наһаниинь Петербургда үнгэрһэн) гэгшын шанда хүртэһэн хүн амидыгаар мүнхэрдэг гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Нобель гэдэг хэн, ямар хүн байһан бэ гэжэ уншагшадта унжагай удаанаар ойлгуулһанай, намтарыень дабтаһанай үлүү хаш. Юуб гэхэдэ, бүгэдэл эрдэм һургуулитай болонхой зон ха юмбибди.

Тэрэ анха түрүүн динамит бии болгоходоо, хүн түрэлтэндэ тойбо, гашуудал, үзэгдоогүй гасалан асарха зүйл оуйлуулан гаргабаб гэжэ ой ухаандаашье оруулаагүй ёһотой. Харин тэрэнь дайн байлдаанда хүнэй шуһа адхажа, ами наһа хороохо, зүүдэндэ орошогүи һандарал хэхэ туилай ехэ хүсэтэй зүйл байшоо нэмнай. Бэлигтэй эрдэмтэй сэдьхэл зүрхэн ямарханаар булгилаа, лугшаа һэн хаб?!

Нобель нүгшэхынгөө урда гэрээд захяа соогоо бүмөэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша габьяатай зондо, эрдэмэй талаар гайхамшагта нээлтэнүүдые хэһэн хүнүүдтэ, гуманитарийн (философи, уран зохёол г. м.) жасада бэлигтүгэлдэр бүтээлнүүдые оруулһан бэрхэшүүлдэ өөрынь нэрэтэй шан жэл бүхэндэ олгожо байха гээд захиһан юм...

Зай, тиигээд лэ уран зохёолой талаар Нобелиин шанда хэд бэлигтэн хүртэнхэй хаб гэжэ үнихэнэйл һонирхожо эхилээ һэм. Али болохо аргаар олдоһон баримтануудые шэнжэлхэдээ, би, сэхыень хэлбэл, үнэнхэ зүрхэнөө урмаяа хухаржа, хүнэй хуби заяае (эндэ шангые гэел даа) хүнүүд лэ һэнэргүйхэнөөр шиидхэжэрхидэг гэйһэн тоошолол зүйтэйл хаш гэжэ сэдьхээб. Баримта болгон, хэдэн жэшээнүүдые уншагшадай анхаралда табинаб...

1901 ондо ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой ба француз Эмиль Золя гэгшэд тус шанда зууршалагдаба. Жюрин гэшүүн, мэдээжэ шүүмжэлгшэ, уран шүлэгшэ Карл Вирзен ород зохёолшые энэ шанда дүтэлүүлхэшье ёһогүйбди, зүбшэн хэлсэһэнэйшье үлүү гэжэ мэдүүлбэ. (Ажаглалта: зүбшэн хэлсэлгэдэ жюрин гэшүүдһэ ондоо нэгэшье хүн хабаадалсаха эрхэгүй юм).

Тиихэдээ нигэжэ хэлээ: «Толстой хадаа анархис үзэл бодол хамгаалдаг, бурхан багшые хараадаг, мүн баһа энэ хүмнай элдэб шан, урмашуулгануд хадаа хүнэй ухаан бодолые балартуулдаг, бэлигыень һалгаадаг гэжэ айладхадаг зохёолшон юм». Жюрин олонхи гэшүүд ородуудта дурагүй һэн тула Вирзениие дэмжээ бэлэй. Харин Эмиль Золягай романууд гологдошоо...

Француз зохёолшон Рене Сюлли-Прюдом анха түрүүшын лауреат боложо, нэрэнь Нобелиин шангай дэтэртэ алтан үзсэтэй зүйл байшоо нэмнай. Бэлигтэй эрдэмтэй сэдьхэл зүрхэн ямарханаар булгилаа, лугшаа һэн хаб?!

Нобель нүгшэхынгөө урда гэрээд захяа соогоо бүмөэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша габьяатай зондо, эрдэмэй талаар гайхамшагта нээлтэнүүдые хэһэн хүнүүдтэ, гуманитарийн (философи, уран зохёол г. м.) жасада бэлигтүгэлдэр бүтээлнүүдые оруулһан бэрхэшүүлдэ өөрынь нэрэтэй шан жэл бүхэндэ олгожо байха гээд захиһан юм...

Зай, тиигээд лэ уран зохёолой талаар Нобелиин шанда хэд бэлигтэн хүртэнхэй хаб гэжэ үнихэнэйл һонирхожо эхилээ һэм. Али болохо аргаар олдоһон баримтануудые шэнжэлхэдээ, би, сэхыень хэлбэл, үнэнхэ зүрхэнөө урмаяа хухаржа, хүнэй хуби заяае (эндэ шангые гэел даа) хүнүүд лэ һэнэргүйхэнөөр шиидхэжэрхидэг гэйһэн тоошолол зүйтэйл хаш гэжэ сэдьхээб. Баримта болгон, хэдэн жэшээнүүдые уншагшадай анхаралда табинаб...

1901 ондо ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой ба француз Эмиль Золя гэгшэд тус шанда зууршалагдаба. Жюрин гэшүүн, мэдээжэ шүүмжэлгшэ, уран шүлэгшэ Карл Вирзен ород зохёолшые энэ шанда дүтэлүүлхэшье ёһогүйбди.

Тиихэдээ нигэжэ хэлээ: «Толстой хадаа анархис үзэл бодол хамгаалдаг, бурхан багшые хараадаг, мүн баһа энэ хүмнай элдэб шан, урмашуулгануд хадаа хүнэй ухаан бодолые балартуулдаг, бэлигыень һалгаадаг гэжэ айладхадаг зохёолшон юм». Жюрин олонхи гэшүүд ородуудта дурагүй һэн тула Вирзениие дэмжээ бэлэй. Харин Эмиль Золягай романууд гологдошоо...

Француз зохёолшон Рене Сюлли-Прюдом анха түрүүшын лауреат боложо, нэрэнь Нобелиин шангай дэтэртэ алтан үзсэтэй зүйл байшоо нэмнай. Бэлигтэй эрдэмтэй сэдьхэл зүрхэн ямарханаар булгилаа, лугшаа һэн хаб?!

Нобель нүгшэхынгөө урда гэрээд захяа соогоо бүмөэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша габьяатай зондо, эрдэмэй талаар гайхамшагта нээлтэнүүдые хэһэн хүнүүдтэ, гуманитарийн (философи, уран зохёол г. м.) жасада бэлигтүгэлдэр бүтээлнүүдые оруулһан бэрхэшүүлдэ өөрынь нэрэтэй шан жэл бүхэндэ олгожо байха гээд захиһан юм...

Зай, тиигээд лэ уран зохёолой талаар Нобелиин шанда хэд бэлигтэн хүртэнхэй хаб гэжэ үнихэнэйл һонирхожо эхилээ һэм. Али болохо аргаар олдоһон баримтануудые шэнжэлхэдээ, би, сэхыень хэлбэл, үнэнхэ зүрхэнөө урмаяа хухаржа, хүнэй хуби заяае (эндэ шангые гэел даа) хүнүүд лэ һэнэргүйхэнөөр шиидхэжэрхидэг гэйһэн тоошолол зүйтэйл хаш гэжэ сэдьхээб. Баримта болгон, хэдэн жэшээнүүдые уншагшадай анхаралда табинаб...

1901 ондо ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой ба француз Эмиль Золя гэгшэд тус шанда зууршалагдаба. Жюрин гэшүүн, мэдээжэ шүүмжэлгшэ, уран шүлэгшэ Карл Вирзен ород зохёолшые энэ шанда дүтэлүүлхэшье ёһогүйбди, зүбшэн хэлсэлгэдэ жюрин гэшүүдһэ ондоо нэгэшье хүн хабаадалсаха эрхэгүй юм).

Тиихэдээ нигэжэ хэлээ: «Толстой хадаа анархис үзэл бодол хамгаалдаг, бурхан багшые хараадаг, мүн баһа энэ хүмнай элдэб шан, урмашуулгануд хадаа хүнэй ухаан бодолые балартуулдаг, бэлигыень һалгаадаг гэжэ айладхадаг зохёолшон юм». Жюрин олонхи гэшүүд ородуудта дурагүй һэн тула Вирзениие дэмжээ бэлэй. Харин Эмиль Золягай романууд гологдошоо...

Француз зохёолшон Рене Сюлли-Прюдом анха түрүүшын лауреат боложо, нэрэнь Нобелиин шангай дэтэртэ алтан үзсэтэй зүйл байшоо нэмнай. Бэлигтэй эрдэмтэй сэдьхэл зүрхэн ямарханаар булгилаа, лугшаа һэн хаб?!

Нобель нүгшэхынгөө урда гэрээд захяа соогоо бүмөэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша габьяатай зондо, эрдэмэй талаар гайхамшагта нээлтэнүүдые хэһэн хүнүүдтэ, гуманитарийн (философи, уран зохёол г. м.) жасада бэлигтүгэлдэр бүтээлнүүдые оруулһан бэрхэшүүлдэ өөрынь нэрэтэй шан жэл бүхэндэ олгожо байха гээд захиһан юм...

Зай, тиигээд лэ уран зохёолой талаар Нобелиин шанда хэд бэлигтэн хүртэнхэй хаб гэжэ үнихэнэйл һонирхожо эхилээ һэм. Али болохо аргаар олдоһон баримтануудые шэнжэлхэдээ, би, сэхыень хэлбэл, үнэнхэ зүрхэнөө урмаяа хухаржа, хүнэй хуби заяае (эндэ шангые гэел даа) хүнүүд лэ һэнэргүйхэнөөр шиидхэжэрхидэг гэйһэн тоошолол зүйтэйл хаш гэжэ сэдьхээб. Баримта болгон, хэдэн жэшээнүүдые уншагшадай анхаралда табинаб...

1901 ондо ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой ба француз Эмиль Золя гэгшэд тус шанда зууршалагдаба. Жюрин гэшүүн, мэдээжэ шүүмжэлгшэ, уран шүлэгшэ Карл Вирзен ород зохёолшые энэ шанда дүтэлүүлхэшье ёһогүйбди, зүбшэн хэлсэлгэдэ жюрин гэшүүдһэ ондоо нэгэшье хүн хабаадалсаха эрхэгүй юм).

Тиихэдээ нигэжэ хэлээ: «Толстой хадаа анархис үзэл бодол хамгаалдаг, бурхан багшые хараадаг, мүн баһа энэ хүмнай элдэб шан, урмашуулгануд хадаа хүнэй ухаан бодолые балартуулдаг, бэлигыень һалгаадаг гэжэ айладхадаг зохёолшон юм». Жюрин олонхи гэшүүд ородуудта дурагүй һэн тула Вирзениие дэмжээ бэлэй. Харин Эмиль Золягай романууд гологдошоо...

Француз зохёолшон Рене Сюлли-Прюдом анха түрүүшын лауреат боложо, нэрэнь Нобелиин шангай дэтэртэ алтан үзсэтэй зүйл байшоо нэмнай. Бэлигтэй эрдэмтэй сэдьхэл зүрхэн ямарханаар булгилаа, лугшаа һэн хаб?!

Нобель нүгшэхынгөө урда гэрээд захяа соогоо бүмөэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ аша габьяатай зондо, эрдэмэй талаар гайхамшагта нээлтэнүүдые хэһэн хүнүүдтэ, гуманитарийн (философи, уран зохёол г. м.) жасада бэлигтүгэлдэр бүтээлнүүдые оруулһан бэрхэшүүлдэ өөрынь нэрэтэй шан жэл бүхэндэ олгожо байха гээд захиһан юм...

Зай, тиигээд лэ уран зохёолой талаар Нобелиин шанда хэд бэлигтэн хүртэнхэй хаб гэжэ үнихэнэйл һонирхожо эхилээ һэм. Али болохо аргаар олдоһон баримтануудые шэнжэлхэдээ, би, сэхыень хэлбэл, үнэнхэ зүрхэнөө урмаяа хухаржа, хүнэй хуби заяае (эндэ шангые гэел даа) хүнүүд лэ һэнэргүйхэнөөр шиидхэжэрхидэг гэйһэн тоошолол зүйтэйл хаш гэжэ сэдьхээб. Баримта болгон, хэдэн жэшээнүүдые уншагшадай анхаралда табинаб...

1901 ондо ородой агууехэ уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой ба француз Эмиль Золя гэгшэд тус шанда зууршалагдаба. Жюрин гэшүүн, мэдээжэ шүүмжэлгшэ, уран шүлэгшэ Карл Вирз

Эрдэм һураалсалай шэнэ шатада

...ЖАЛАЙ ХЭШЭЭЛНҮҮД ТУХАЙ

ЭКОНОМИ-
нэрлэгдэһэн
...жүүрээ а-
...һуралсалай
...ые гам хай-
...жа, хаажа
...эжэ. Гэхэ
...эргэжэлтэ...
...а мэдэхы-
...усхэлтэй, шу-
...ые баадхана
Юуб гэхэдэ,
...ф-дээрэ шан-
...жо эхилэхэй.
...байдалда му-
...инуудта һу-
...да болдэжэ,
...жалые зу-
...асуулал хэ-
...эрид хур-
...а. Тиимэһээ
...ууд, ажалай
...валуушуулай
...хамгаалалтын
...оной арганууд-
...хэ харагдана,
...ла улам урга-
...барай амарал.
...һуралсалаар
...еспубликанска
...шиада үнгэр-
...а. Тус-тус ай-
...ургуулинуудта
...ассуудай һу-
...да болоһон
...да илажа га-
...нда республи-
...канска олимпиадада хабаа-
...даһан байгаа.

Хүдалдаа каймаанай-ком-
мерческэ 12-дохи лицейдэ
(директорынь Ю. Ф. Гуж-
вин), мүн БГПИ-гэй инду-
стриально-педагогическа фа-
культедэй һуралсалай-үйлэд-
бэрнин мастерскойнууд, це-
хүүд соо олимпиадын боло-
һон ушар хадаа ажалай һу-
ралсалай удха шанарай үн-
дэрөөр сэгнэгдэһэн харуулаа
бэшэ гү?

Юундэ үнгэрнэн үйлэ хэ-
рэгтэй нигэжэ хожомдуулжа
бэшээ юм гэжэ һанаатагүй.
Юуб гэхэдэ, алибаа ехэ юу-
мэн холоһоо тобойжо харагда-
даг гэжэ С. А. Есенинэй
бэшэһэнинь үнэхөөрөө зүб
байна бшуу даа.

Хэд тэрэ олимпиадада ха-
баадаа һэм? Аяар холын
Ахаһан, агуула үндэр За-
хааминнаа, үзэсхэлэн гоё
байгаалитай үлир мойһото
Баргажанһаа ба Түнхэнөө,
хэбэд номхон Хэжэнгэнэ бо-
лоһон манай республикын бу-
сад олон аймагуудһаа олон
хүбүүд хабаадаа. Тэдэнэр
теоретическэ болон практи-
ческа асуудалнуудаар хөөр
булэг боложо хубаарһан бай-
гаа.

Зай, теориин таһаар ямар
асуудалнууд байгаа гэхэбта?
Модоной шэнжэ шанар ту-
хай, тэрэнние ямар хэрэгсэл
болгодог бэ, ямарнууд уран
зүйлнүүдые бүтээжэ болоно-
бэ гэхэ мэтын асуудал та-
бигдаа. Тиихэдэ түүхэ зүйл-
нүүд, тэдэнэй инзанууд, ша-
нар шэнжэ тухай асуудал-
нуудта харюусаба Үгыншье
һаа, мүлилгыч ба тайрал-
гыч, үрэмдэлгын элдэб
зүйлэй станогнууд тухай юу
мэдэдэг байһан тухайгаа
хөөрөө. Техническэ зураг,
эскиз, чертеж гэһэные хэр
«уншажа» шадахаяа харуу-
лаа гэхэ мэтэ. Яаала һонин
асуудалнууд байгаа бэшэ гү?

Харин практическа таһаар
ямаар даабарнуудыг байгаа?
Түмэрэй зүйлоор гү, али мо-
доор зурагай (чертежой)
ёһоор ямар нэгэн хэрэгсэл,
зүйлнүүдые тэдэнэр бүтээхэ
ёһотой һэн. БГПИ-гэй инду-
стриально-педагогическа фа-
культедэй декан, педагогиче-
ска эрдэмэй кандидат, до-
цент Ю. П. Атутовай уда-
ридалга доро ажалаһан жю-
ри илажа һарагшадые эли-
рүүлнэн байна.

Һурагшадай бүтээлнүүдые
алишье талаһаань сэгнэжэ,
«шэгнэжэ» үзөөд, жюри ни-
мэ илагшадые тодоруулаа
һэн: Загарайн аймагай Шу-
луутайн дунда һургуулийн
һурагша Кадиров Евгений 1-
дэхи, Улаан-Удын 7-дохи
һургуулийн 11-дэхи классай
һурагша Волков Алексей 2-
дохи, 29-дэхи һургуулийн
11-дэхи классай һурагша Ры-
ков Иван. Зэдэн аймагай
Петропавловкын дунда һур-
гуулийн 11-дэхи классай һу-
рагша Дружинин Владимир
3-дахи һуурийнүүдые эзэлээ.

Зэдэн аймагай Петропав-
ловкын дунда һургуулийн
11-дэхи классай һурагша Ок-
ладников Александр, Баун-
тын аймагай Северный дун-
да һургуулийн 10-дахи клас-
сай һурагша Островский Ва-
силий, Зэдэн аймагай Дээ-
дэ-Торгин дунда һургуулийн
11-дэхи классай һурагша
Дондоков Саяан, Улаан-
Удын 29-дохи дунда һур-
гуулийн 10-дахи классай һу-
рагша Головкин Василий,
Хорин аймагай Тээгдын
дунда һургуулийн 10-дахи
классай һурагша Сергеев
Виталий, Түнхэнэй аймагай
Зүүн-Мүрэнэй дунда һур-
гуулийн 10-дахи классай
һурагша Бильтагуров Алек-
сандр. Ахын аймагай Соого-
рой дунда һургуулийн 11-
дэхи классай һурагша Прон-
теев Сергей. Хяагта хотын
2-дохи дунда һургуулийн 11-
дэхи классай һурагша Дор-
жиев Түмэн гэгшэд эрхим
бэлэдхэлтэй байһанайнгаа.
Өөрсэ өнөөдөр һонин харюу-
һуудые үгэһэнэйнгөө түлөө
«Гамбит» фирмыг тусхай
шанда хүртэһэн байна.

Командануудай хоорондо
дэбэрһэн тэмцэлые хаража
үзэбэл, Загарайн аймаг 1-
дэхи. Зэдэн аймаг 2-дохи,
харин Улаан-Удын команда
3-дахи һуурийнүүдые эзэлээ.

Ажалай һуралсалаар үн-
гэргэгдэһэн республиканска
I олимпиадын спонсор боло-
һон «Гамбит» фирмые (ди-
ректорынь А. Б. Разумов)
тэмдэглэлтэй. Энэл фирмэ
шангуудые тогтоогоо

Энэ олимпиадада илажа
гараһан һурагшад БГПИ-гэй
индустриально - педагогиче-
ска факультедтэ конкурсгүй-
өөр орохо эрхэдэ хүртэһэн
байгаа.

Юрэдөө, ямар аймагай
ямар һургуулида ажалай һу-
ралсал һайнаар табигдаһайб
гэжэ түрүүлыг олимпиада
тобойсо харуулба. Юрэнхы
өрдэмэй дунда һургуулида
ажалай-үйлэдбэрнин һурал-
салай удха шанар мүнөө үе
сагта хэзээ хэдэнэйхиһээ ехэ
боложо байна гэжэ үшөө
дахин онсолхо дуран хүрэнэ.

Б. ТУШИНОВА,
Эрдэм һуралсалай
министерствын харюу-
салгата мэргэжэлтэн.

Хүн ба үе саг

ТООНТОҺОО ҺАЙХАН ДЭЛХЭЙ ҮГЫ!..

**(Түгэсхэл. Эхиниинь ию-
лиин 20-ной дугаарта).**

Миниий айлшан ошоходо,
Шэтын городто байна гэ-
һэн. Би өөрөө уулзаашье-
гүйб, бэлэгыень хүнөөр дам-
жуулжа үгөө һэм. Шэтэ
ошоод, хүрьгэнэйдөө байха-
даа. Дулмын байһан газар
хаанаһаа олохомнай һэм
даа? Цэрэн хүбүүниинь ерэ-
хэб гэһэн аад, архияа уу-
гаад, ерэжэ шадаагүй, үлэ-
һэн байха.

— Монгол нютаглажа
ошоходоо, хаагуур түрүү-
лэн гаража ошоо һэмта?

— Бидэ эндэһээ гарахада-
даа, Бооржоор, Сүүгэлээр
урагшаа Эреэн-Саба хүрэ-
тэр ошоод, Хара-Бүрдэ гэ-
жэ газарта үбэлжөө һэмди.
Гэршьегүй һэмди. Тэндэһээ
хөөр Тариин нуурай хоо-
рондо ерэжэ байгаабди. Тэн-
дэ байхадамнай, хойноһоо
ухаангүй олонламанар Агаһа-
да гү, али хаанаһааб даа
ерэжэ, бултаараа үбэлжөө
һэмди. Тиигэд лэ тэндэ-
һээ тэдэ ламанарнай урагшаа гү, хайшааб даа ябаа
һэн даа. Миниий һанахада,
Шэнэхээн лэ ороһон байха.
Бидэнь тэндэһээ наашаа
Монголой газарта нютагла-
хаяа ерээбди. Тэндэһээ да-
хин Эреэн-Сабаяа ерэжэ
үбэлжөөд, тэндэһээ наашаа
хойто жэлынь зоогөөбди.

Чойжо лама гэжэ аймшаг-
тай ехэ сантай, зөөритэй
лама байдаг һэн. Тэрэ ла-
мын зөөриһөө өөрынгөө
абаад ябаһан ехэ алтаһаа
мал абаа һэмди: 10 эмэ хо-
ни, 10 эрье, 10 һэрхэ, 10
түлгэ. Манай үбгэн ходоог
тэргээрээ нэгэ хүнтэй ошоод,
туугаад асараа һэн. Хабер
болоходо, 10 эмэ хониднай
туроө һэн, 1 эрьееэ эдеэ
һэмди. Ухаангүй гоё хонид
һэн. Монгол даа, томонууд
бэетэй, томонууд һүүлтэй,
тарган хонид һэн. Һэрхэ-
нүүдний бөгөөл найхануу-
д, томонууд, тарган һэн.

Баһа өөһэдөө хоөноһоо
ерэхэдээ, үнеэдээ худалдаа-
лаа, нэгэ үнеэ, зургаан хашараг
туужа ерээбди. Зургаан ха-
шарагайнгаа нэгые алажа
эдеэд, табан хашарагтай,
нэгэ үнеэтэйбди. Үнеэмнай
түрөө һэн. Тиигэд нэгэ муу-
шаг 4 ханатай шара һэеы
гэр, ходоог, однохоол тэргэ-
тэй болоообди. Тэндэһээ наа-
шаа Шарын урда хажуу-
гаар Нэбшэ руу эөөгөөбди.
Манай үбгэн малаа туугаа,
би ходоогтоо нобшоёо шэ-
рээд, однохоолдоо яндан
жаахан һэеы гэрээ ашаад,
наашаа ябабабди. Тэргэдээ
һуугаад ябахадаа, ухаандаа
бодоноб:

— Яаштараа баяжаба гээ-
шэбибди даа, хөөрхэй! Ми-
ниий эхэ, эсэгын буянгаар,
хатуу эд алтаарнь зөөри
ниишэтэрээ абабабди. Зөөрийн
эзэн болоһон зон, зөөрим-
най таһархагүй, нигэд лэ
маанадаа балжуулба гээшэл
даа. Ехэл зүб ябажа бай-
һан хүн гээшэ хаб даа. Яа-
шьегүй гоёнь бэ гэжэ ехэл
һанаагша һэм даа. Гурбан
моридтойбди. Тэдэмнай унаа-
мнай, аргагүй хэрэгтэй бай-
гаа.

Наашаа Нэршын урда ерэ-
жэ, гэрээ баряад лэ хабар-
жабабди. Тэндэ ерээд, та-
бан хониёо түрүүлбэбди,
жэгтэйшье тала газар һэн.
Хониёо һаагаад лэ, айлһаа
ошожо, тарагай эхэ асарха-
дань, тараг бэреэд, сайдаа
һүтэй болоһон һуунабди.
Тиинһээр байтарнай, үнеэм-
най түрөө.

Тэндээ зуһаад лэ, намар-
шаг наашаа зөөгөөбди. Наа-
шаа ерээд лэ, эндэһээ зүүн
тэзшэ Обоото, Хабсагайта
гэжэ газарнууд бии һэн.
Обоотын Богтоото гэжэ га-
зарта олон хүршэнэртэ зуу-
бабди. Тэндэмнай модо шу-
луушьегүй. Саһан ехэр ороо-
жорхибо. Байтараа, энэ хой-
гуур түрэлхиднай хойто Нар-
һатада хори буриадай га-
зарта байха ёһотой гэжэ үб-
гэн хэлээд, морнёо унаад
ошобол даа. Тэндэ ошоод,
үгыл, үгыл. Саһан ехэар
ороһой, хүнгэрэг ехэар тог-
тошоо. Хүйтэн, хонинойм-
най хуһамаг пабтархан, Хүр-
ээ барижа гараад, хүнгэрэг
саһа хэршээд, хони, үнеэ-
дэйнгээ хорёонуудые хүн-
гэрэг саһаар үндэроор хү-
реэлжэрхибэб. Хуурай хо-
хир хаанаһаа олдохонь һэм
даа, тэрэл шэнэһэн дээрэнь
үхэрөө, хониёо хаагаад лэ
байлганаб. Түлишэгүй бо-
лоходоо, хажуудахи сахар
айлдаа ошожо, түлишэ эри-
бэб. Тиихэдэмни тэрэ айл
нэгэ хормой түлишэ үгөө.
Нэгэ жаахан будаа байһан
юм. Тэрэ будааһаа манаэр-
хэ хабигар тогоон соогоо
шанабаб. Тэрэмни бусалан
гэхэдээ, ухаангүй ехэ боло-
шобо. Будаа гээшые эдижэ
үзөөгүй байһан гээшэ хаб,
хитадһаа абаал һэмди. Тэ-
рээнээ гайхажа байгаад,
һүндэ шаналсаад лэ эдинэб.
Айлаар ошохо гэхэдээ, та-
ниха бэшэб. Гал алдажа бай-
тарни, нэгэл газаамнай хү-
шэгнөөд лэ, юумэн ерэбэ
хэбэртэй. Газаа гараад,
эриг-зуриг хараад, энэшни
түлеэ асараа юм байна гэ-
жэ һананаб. Ерэн гэхэдээ,
дүрбэн морин шаргатай түү-
леэ, хухюур томо гохигор
нарһануудые шэрэһэн хүн
ерэбэ. Би тэрээниень хаа-
наһаа таниха һэнбиб? Ха-
рахадамни, нэгэл залуу хүн.
Саашань шарга дээрэнь ха-
рахадамни, обоо хүбөө хи-
лээмэн, Харан гэхэдэм, саа-
наһаа манай үбгэн энеэнээр
ерэбэ. Энэшни одоол ерэбэл
даа гэжэ хаража-ээ байнаб.
Дүгэлхэдөө энеэгээд, намда
хажуудамни ерээд һурана:

— Гал алдажа, хүлдэжэ
үхэхэеэ һанажа байгаалши?
Хониёо яагаабши? — гэнэ.

— Хонимнай саһан хо-
рёо соо, үхэрнай бэлшэжэ
ябана.

Хөөр шарга һайхан сэбэр
үбһэ буулгаһаниинь, амар
тэрээнһээ малдаа үгөөд бай-
гаа бэзэб даа.

Тэдэнние бултыень хара-
хадаа, баярлаһан гээшэмни
ухаангүй. Нэгэ ехэ томо
хялбаашха хилээмэнүүд
ерэнхэй, хөөр-гурбан торхо
соогуур хэбэбди. Түлеэгээ
буулгаа. Хожомынь хюрөөдөөд, газаа ябталаа һэн.

Ерэгшэ хүн хэлэнэ:

— Яашоо бэрхэ һамган
гээшэб? Яажа нимэ һайн
саһан хорёо бариаб?

Би хэлээб:

— Нэгэ муу харшатай
һэмди, тэрэмнай саһанда бу-
лагдашахадань, малаа хайр-
лаад, нимэ хорёо барialби
даа. Нимэ хорёо бариһамни
амаршье байна, малнай са-
һанда дарагдахагүй. Доро-
ноо хүйтэн лэ һааб даа,
газаа хохир хамажа гарга-
хадашни урьдахашьегүй юм.

Зобожо байтараа, түли-
шэтэйшье болон гэхэдээ,
намжар гоё гээшэнь ухаан-
гүй. Хөөр хони гарга-
наһан юм гүбди. Малаал гамнаха-
бди. Манай үбгэн лама хүн
аад, мал гаргаха гэхэдэ ду-
рагүй. Би баһа хоноор бай-
ха дурагүйб.

— Мал эдихэдэмнай яа-
ха юм?—гэбэб.

— Өөрөө яанаш даа,—
гээд, аргаар дуугарба гээшэ.

Тиихэдэньшье тэрэ залуу
хубүүндэ нэгэ һэрхээ гар-
гуулбаб. Нэгэ һэрхын мяхан
юу болохо һэм. Миниий
зөөреэр абхуулһан зөөри ха
юм. Оройдоо һурахашьегүйб,
гэдэнээ үлдэжэ байнхаар,
тоно өөхэниишьше хэрэгтэй.
Тураашье һаань, ухаангүй
томо нэгэ эрьеэ гаргуулбаб.
Манай үбгэн хонёо дахаад,
Үлзын талаар эдеэлүүлээд
ерэхэдээ хэлэнэ:

— Нэгэ томо халтаршуу
өрьемнай байхагүй байнал,
хонимнай дутанал,— гэбэ.

— Тэрэтнай тогоондо
ороод байнал даа, би үлөө-
гөөд гаргуулаад байнаб, це-
һыень эдигты, бэлэн шанаа-
тай,—гэбэб. — Мүнөө ха-
бар хооноор байхамнай нэн
гү? Бишье хоноор байжа
тэнсэхэгүй байналби,— гэ-
хэдэмни, үбгэмни энезбэ.

Өөрөө хооһон нойтоор
байхадаа уйдахашьегүй, та-
ха юу хээхэни эдеэд байжа
байха. Ном уншажа-ээл
һуудаг бэлэй. Бидэшье бу-
хэли хабартаа тарган мяха-
тай, садхалан байгаад, тал-
ха, замбаа монголноо аба-
ха гэхэдэш хомор. Арбайн
гурил юу хээн бага-бага олдо-
хо, тэрэнээ хуурааг лэ,
замбаа болгоод эдихэбди.
Шараха бариха гэхэдэш,
талхан олдохогүй. Хятадай
сагаан бишыхан хүүдэйтэй
талхан бэшэ гүнэтэй байха.
Талаар хятадай һураг дуулдахада, би гүйжэ ошохоб.
Юумэ өөжо үгэхэб. Нэгэ
нүүдшье болохогүй, өөжор-
хёотой шуудайтай шандзаба
юумэ нэгэ хятад хулгайгаар
үгэбэ гээшэ.

Би хурьганай арһа, хүн-
һөө абаад, хатюулдаад бай-
гааб. Нөөхи хятадай дэгэл
оюулхада, тэрэ арһануудаа
оруулалсаад, дэгэл бүтээ-
гээд үгөө һэм. Юушье өө-
һон юм бэзэб дээ, өөл бо-
лоһон хүн гээби даа. Та-
ханай түлөө түлэхэ болохо-
доо, мүнгэмнайш хүрэжэ
ядаа, миха нэмэлсээб. Тии-
хэдэмнай хятаднай:

— Болохо, болохо,—гээ
даа. Талхатайшье болон гэ-
хэдээ, хаа ла бууза хэжэ
эдихэбди; манай үбгэн бууза
хэхэдээ бэрхэ һэн. Ухаан-
гүй нарилхабди, хүндэшье
харуулхагүйбди. Томо үхэг
соогоо суургадаад байхабди,
тэрээнһээ жааханаар абаад,
нариханаар таһалаад, тал-
хатай шүлэ уухабди. Ма-
най үбгэн мяха багаар эди-
хэ, бууза юумэ эдеэ даа
эдихэ. Сайд ууха, халуун
гэгшьи сайл гэхэ, үргэм-
жэ ехэтэй һэн. Өөрөө ан-
ханай жоодшо лама ехэ
удаан ябаһан хүмби гэгшэ
һэн. Намдаа орходоо арбан
табан наһа дүү һэн даа.
Хүнэй мэхэдэ ороод лэ, тэ-
рээнине дахаад гараһан
юумэб даа. Ашхан байһан
нүхэрһөөм аба эжымнай Ма-
маие һалгажа абаһан юм.
Тэрэшни монгол газар га-
раад ерээгүй. Тэрэ бидэ хо-
ёршни дахин уулзаха хуби-
гүй байһан юм гээбди. Тэн-
дэһээ наашаа ерэхэ гэхэдээ,
хоригдоод, гаража шадаагүй,
мүнөө болотор дахин уул-
заагүйбди. Арбан табатай-
даа тэрээндэ хадамда га-
раад, гурбан жэл ябаһан
зомди. Монгол орохо боло-
ходонь айлшалаад ерэхэ гэ-
хэдэмни, эжымни таһа хо-
рёод таблагүй һэн.

Эндэл байха хубитай бай-
һанаа ерээ гээшэ гээби.
Ерээд, гурбан урние гаргаа
хүмби. Нэгэ басага гаргааб,
тэрээнээ хүндэ үгөө һэмди.
Мүнөө 49-тэй, хүнэй һам-
ган. Эрээн-Сабада һуудаг.
Хөөр хүбүүднай оло олон
хүүгэдтэйнүүд, эндэмнай
һуудагууд. Эндэ Баян-Дун-
да хори гаран жэлдэ һуу-
набди. Бултал һайнууд бай-
хайбди.

Эндэшни Агын буряадууд,
хориин найман эсэгын бу-
ряадууд: хүбдүүд, хуаасай,
сагаангууд, хальбин, (боод-
хон) харгана, худай, ша-
райд, бодонгуд.

Нигээд хүрэг даа, эсэшэ-
бэб.

Баяртай!

Авторһаа: Магнитофо-
ноор бэшэжэ абаһан үгүү-
лэлдэмни һуража абахаар
асуудалнууд олон байһан
байгаа байна. Хөөрэжэ үгэ-
һэнинь хаанахиб гээд, тии-
хэдэ абяагүйхэн шагнажал
һуугаалби даа.

Д. ДАМДИНОВ,
дайнай ба ажалай
ветеран.

Эрдэм һураалсалай ...ран гартанай һургуули

...МҮНӨӨДЭР ...Э УУШХАНИИНЬ ДЭЭРЭ ГҮ?»

...гэй вондо тон
...олтой материй-
...ьяика» жүр-
...одог болоо.
...агаад ажами-
...үбшэнэн за-
...дынь, миниий
...эшье, туһа-
...Тиимэһээ «Бу-
...ушагшадтай
...уд тухай һа-
...а хубаалдаха
...һуудаг зондо
...оор хубиигаа
...ынь тула нэг
...ань, һудалы-
...эгтэй. Толгой
...аргашаяа һай-
...ж, тооложо,
...адахагүй һаа,
...юумэн үгы саг
...шэ гү?!

...үрүүшин ду-
...т бессонницы-
...газаа. Герма-
...институтай эр-
...най хөөбэри
...эн дэрэ, хүй-
...бүхэ нойроор
...амархада ехэ
...эжэ элирхэй т-
...алуунай хөөбэ-
...эзэлэ нилээн
...байна. Галуу-
...хэжэ шадаһан
...вбэршиень га-
...үр дээрэ гар-
...лобол. 1 кило-
...һайтай гатуу-
...15-һаа 130
...сэнгэйсэнэ
...охо юм байна.
...й бэлдэжэ үзэ-
...?

...е макаронни-
...тья соо фер-
...Сагдеевой (Ур-
...наһан хэрэгэ-
...барбайнһаань
...һан тухай бэ-
...ий жэлдэ һайн
...д, яаһалахан ур-
...е, урьһалам-
...мүнгээ арай
...ад, харин нэ-
...олзо оруу-
...оо, энэ фермер
...олоһон байна,
...талха гаргаа-
...ь гэжэ III.
...о һэн. «Кон-
...киноенрнэ бүл-
...скда үнгэрһэн
...аанай выстава-
...ынан макарон
...гтые тэрэ ху-
...а. Тэрэнь со-
...м хэмжүүр-
...25 килограмм
...нүүдые гарга-
...

...алханай зүйл-
...ахаяа һанадаг.
...ахалаа, даниые
...р худалдагда-
...хараада або-
...ев магазинай
...огүүр худалда-
...дэ тэндэһээ хү-
...ед ла, үйлэдбэ-
...ниень тэрэ
...дажа абаад лэ
...

...шэнэ юумые
...халан абадаг
...до үшөө нэгэ
...ааб. Энэл ту-
...арта худөөгэй
...хуруу гэхэтэ
...ьсэ, бельгийн
...рхин шанартай
...болоһон тухай
...ргдонхой. Воро-
...эй үйлэдбэрнин
...нэгэдэл мини-
...алдын бүтээһэн
...мини-завод 400-
...тр хүртэтэ пи-
...гаргаха аргатай

ХЭН? ЮУН?

(Литературааг үнгэргэгдэхэ нааданууд)

А. АНГАРХАЕВ, МҮНХЭ НОГООН ХАСУУРИ

1-дэхи асуудал. Хүндэ юун бинб?

Харюу: Һэшхэл.

2-дохи асуудал. Ломбын басаган.

Харюу: Ханда.

3-дахи асуудал. Тосхоной хажуугаар хасуури соогуур урладаг гол.

Харюу: Хараһан.

Класста. Ломбындо болоо-жо байһан найр нааданай үедэ ерэжэ, шуулга татаһан хүн.

Харюу: Бадмааха.

Түгэсхэлэй асуудал. Ломбо, Шаралдай, Аюуша гурбанай эсэгэнэрэй үбэлжэдэг газар.

Харюу: Үнсэгтэ.

Гол асуудал. Доктор Аюшын хөөрөөнөө тэрэнэй уг гарбал соо монгол хаанай юун байһан бололтойб?

Харюу: түшэмэл.

Аза талаан: гунжан, Дэбшэн, һэшхэл, хөөзор, хараал, шагнал, тэмсэл, Цезарь, хоолос, Чингис, татуур Бөөжэн, Хяагта, таабай. Тулаев.

Л. ТАПХАЕВ, ЕОХОР.

1-дэхи асуудал. Дайнай газарта баатарлигаар унаһан Ардан-Жаб бэрхэ буушан байхаһаа гадна үшөө ямар шадабритай байгааб?

Харюу: Дуушан.

2-дохи асуудал. Һайхан Долгорто гэртэхиизэрэ худанска олимпиадада хабаадаһан байгаа.

Хүдалдаа каймаанай-ком-
мерческэ 12-дохи лицейдэ
(директорынь Ю. Ф. Гуж-
вин), мүн БГПИ-гэй инду-
стриально-педагогическа фа-
культедэй һуралсалай-үйлэд-
бэрнин мастерскойнууд, це-
хүүд соо олимпиадын боло-
һон ушар хадаа ажалай һу-
ралсалай удха шанарай үн-
дэрөөр сэгнэгдэһэные харуулаа
бэшэ гү?

Юундэ үнгэрнэн үйлэ хэ-
рэгтэй нигэжэ хожомдуулжа
бэшээ юм гэжэ һанаатагүй.
Юуб гэхэдэ, алибаа ехэ юу-
мэн холоһоо тобойжо харагда-
даг гэжэ С. А. Есенинэй
бэшэһэнинь үнэхөөрөө зүб
байна бшуу даа.

Хэд тэрэ олимпиадада ха-
баадаа һэм? Аяар холын
Ахаһан, агуула үндэр За-
хааминнаа, үзэсхэлэн гоё
байгаалитай үлир мойһото
Баргажанһаа ба Түнхэнөө,
хэбэд номхон Хэжэнгэнэ бо-
лоһон манай республикын бу-
сад олон аймагуудһаа олон
хүбүүд хабаадаа. Тэдэнэр
теоретическэ болон практи-
ческа асуудалнуудаар хөөр
булэг боложо хубаарһан бай-
гаа.

Зай, теориин таһаар ямар
асуудалнууд байгаа гэхэбта?
Модоной шэнжэ шанар ту-
хай, тэрэнние ямар хэрэгсэл
болгодог бэ, ямарнууд уран
зүйлнүүдые бүтээжэ болоо-
бэ гэхэ мэтын асуудал та-
бигдаа. Тиихэдэ түүхэ зүйл-
нүүд, тэдэнэй инзанууд, ша-
нар шэнжэ тухай асуудал-
нуудта харюусаба Үгыншье
һаа, мүлилгыч ба тайрал-
гыч, үрэмдэлгын элдэб
зүйлэй станогнууд тухай юу
мэдэдэг байһан тухайгаа
хөөрөө. Техническэ зураг,
эскиз, чертеж гэһэные хэр
«уншажа» шадахаяа харуу-
лаа гэхэ мэтэ. Яаала һонин
асуудалнууд байгаа бэшэ гү?

Харин практическа таһаар
ямаар даабарнууд байгаа б?
Түмэрэй зүйлоор гү, али мо-
доор зурагай (чертежой)
ёһоор ямар нэгэн хэрэгсэл,
зүйлнүүдые тэдэнэр бүтээхэ
ёһотой һэн. БГПИ-гэй инду-
стриально-педагогическа фа-
культедэй декан, педагогиче-
ска эрдэмэй кандидат, до-
цент Ю. П. Атутовай уда-
ридалга доро ажалаһан жю-
ри илажа һарагшадые эли-
рүүлнэн байна.

Һурагшадай бүтээлнүүдые
алишье талаһаань сэгнэжэ,
«шэгнэжэ» үзөөд, жюри ни-
мэ илагшадые тодоруулаа
һэн: Загарайн аймагай Шу-
луутайн дунда һургуулийн
11-дэхи классай һурагша
Кадиров Евгений 1-дэхи,
Улаан-Удын 7-дохи һургуу-
лийн 11-дэхи классай һура-
гша Волков Алексей 2-дохи,
29-дэхи һургуулийн 11-дэхи
классай һурагша Рыков
Иван. Зэдэн аймагай Пет-
ропавловкын дунда һургуу-
лийн 11-дэхи классай һура-
гша Дружинин Владимир
3-дахи һуурийнүүдые эзэлээ.

Зэдэн аймагай Петропав-
ловкын дунда һургуулийн
11-дэхи классай һурагша Ок-
ладников Александр, Баун-
тын аймагай Северный дун-
да һургуулийн 10-дахи клас-
сай һурагша Островский Ва-
силий, Зэдэн аймагай Дээ-
дэ-Торгин дунда һургуулийн
11-дэхи классай һурагша
Дондоков Саяан, Улаан-
Удын 29-дохи дунда һур-
гуулийн 10-дахи классай һу-
рагша Головкин Василий,
Хорин аймагай Тээгдын
дунда һургуулийн 10-дахи
классай һурагша Сергеев
Виталий, Түнхэнэй аймагай
Зүүн-Мүрэнэй дунда һур-
гуулийн 10-дахи классай
һурагша Бильтагуров Алек-
сандр. Ахын аймагай Соого-
рой дунда һургуулийн 11-
дэхи классай һурагша Прон-
теев Сергей. Хяагта хотын
2-дохи дунда һургуулийн 11-
дэхи классай һурагша Дор-
жиев Түмэн гэгшэд эрхим
бэлэдхэлтэй байһанайнгаа.
Өөрсэ өнөөдөр һонин харюу-
һуудые үгэһэнэйнгөө түлөө
«Гамбит» фирмыг тусхай
шанда хүртэһэн байна.

Командануудай хоорондо
дэбэрһэн тэмцэлые хаража
үзэбэл, Загарайн аймаг 1-
дэхи. Зэдэн аймаг 2-дохи,
харин Улаан-Удын команда
3-дахи һуурийнүүдые эзэлээ.

Ажалай һуралсалаар үн-
гэргэгдэһэн республиканска
I олимпиадын спонсор боло-
һон «Гамбит» фирмые (ди-
ректорынь А. Б. Разумов)
тэмдэглэлтэй. Энэл фирмэ
шангуудые тогтоогоо

Энэ олимпиадада илажа
гараһан һурагшад БГПИ-гэй
индустриально - педагогиче-
ска факультедтэ конкурсгүй-
өөр орохо эрхэдэ хүртэһэн
байгаа.

Юрэдөө, ямар аймагай
ямар һургуулида ажалай һу-
ралсал һайнаар табигдаһайб
гэжэ түрүүлыг олимпиада
тобойсо харуулба. Юрэнхы
өрдэмэй дунда һургуулида
ажалай-үйлэдбэрнин һурал-
салай удха шанар мүнөө үе
сагта хэзээ хэдэнэйхиһээ ехэ
боложо байна гэжэ үшөө
дахин онсолхо дуран хүрэнэ.

Б. ТУШИНОВА,
Эрдэм һуралсалай
министерствын харюу-
салгата мэргэжэлтэн.

Г. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ, ОНДОО БОДОЛ БАЙХАГҮЙ

1-дэхи асуудал. Жамсаран Галдановичай орондо хэн түрүүлэгшэ болоһон байгааб?

Харюу: Жамбалов.

2-дохи асуудал. Адуун гээшэ буряад угсаатанай юун бэ?

Харюу: угай һүлдэ.

3-дахи асуудал. Нарһатада партийн райномой пленумэй ажалда хабаадаһан обкомой секретарь.

Харюу: Хоменко.

Класста. Жамсаран Галдановичые «Буряадай һонинто» муушалжа бэшэһэн корреспондент.

Харюу: Дампилон.

Түгэсхэлэй асуудал. Колхозой адуунай байрладаг газарнуудай нэгэн.

Харюу: Бүтүү.

Гол асуудал. Корреспондент Дампилоной командировкодо ерэхэдэнь, түрүүлэгшэ ямар газарта абаашааб?

Харюу: Хяагта.

Аза талаан: Дэлгэр, хаарта, азарга, газетэ, колхоз, сэржэм.

Ажаглалта. Д.-Р. Батожабайн «Багшашни хэн бэ?», Ц. Шагжинай «Түрүүшын жэл», Ц. Галановай «Саран-Хухы» зохёолнуудаар нааданууд урдань газетын хуудаһанда хэблэгдэһэн байна.

Б. ГОМБОЕВ.

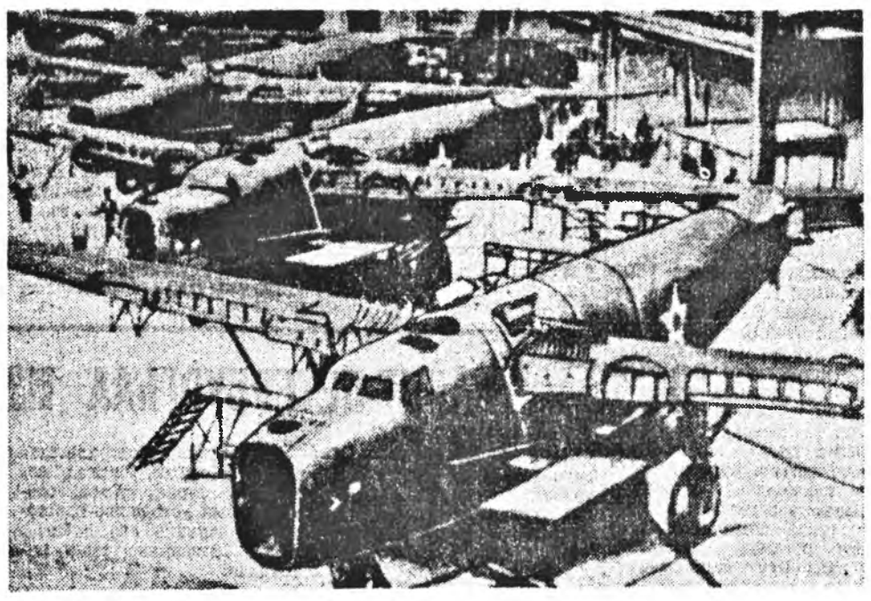

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. Ленд-Лиз энэ үгэ мүнөө хэрэглэгдэхэ болиитонхой. Зүгөөр Дэлхэйн хоёрдохи дайнай түлөг ябажа байха үедэ энэ үгэ дэлхэйн арадуудай аманһаа таһалдалгүй шахуу һэн. Америкын Холбоото Штадууд СССР-тэ фашис булиитарагшадтай тэмцэхэ үедэнь бүү зэбсэгээр, сэрэгэй элдэб хэрэгсэлнүүдээр туһалдаг байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Либерейтор» Б-24 түхэлэй бомбардировщигууд.

А. Паперный архивһаа.

ИТАР—ТАСС-ай фотохроника.

ИТАР-ТАСС:

Түби дэлхэй мүнөөдэр

ЛОНДОН.

Сол ургамалай үрэнэ эдеэ хөолдоо ехэар хэрэглэгдэ, тиигэбэл хүхэнэй хорото хаб-дар тохёолдохогүй гээд Кембриджскэ университедэй эрдэмтэд дурадхана. «Солгай үрэнэй өлангала ехэар хэрэглэгдэдэг Июндо Великобританийн эхэнэрнүүдһээ дүрбэ дахин үсөөн эхэнэр хүхэнэй хорото хабдарһаа наһа барадаг гэжэ тодорхойлһон Английн мэргэжэлтэд дүрбэн жэлэй саада тэй энэ абуулал нарийндаа шинжэлжэ эхилэ-һэн. Һүүлэй мэдээнүүдэй ёһоор Англида жэл бүри 15 мянган эхэнэрнүүд энэ үбшэнөө боложо наһа барана.

Гэбэшье «туршалгануу мүнөө дээрээ түрүүлэн шатада байна» гээд Британийн эрдэмтэд тэмдэглэнэ.

ТОКИО.

Июлийн 8-да эүрхэнэй үбшэнөө наһа дүүрэһэн Хойто Солонгосой Президент Ким Ир Сэнэй нэрэ зүүдэг Нихеннэй түбэй талмай дээрэ июлийн 19-дэ тэрээнтэй эсэ-лэн хахасалгада зорюулагдаһан хэмжээнүүд үнгэргэгдөө.

СОФИ.

Болгарийн болон США-гай сэрэгэй албан зургааануудай хоорондо сэрэгэй талаар харилсаанууд тухай меморандумда Болгарийн оборонын министр Валентин Александров ба Бухарестһээ эндэ ерэһэн американ талын нимэ ажал ябуулагша Уильям Перри гэгшэд гараа табиба. Софи хотодо гар табигдаһан энэ документ «амгалан байдалай түлөө нэгдэлгэ» гэһэн программын хэмжээндэр хамтын ажал ябуулгые эдэбхижүүлхэр хагаална.

ПЕКИН.

Гансашье правительствануудые бэшэ, мүн хоёр оюной арадуудые холбодог нанистан-хятадай ханн нүхэсэл Аэнда амгалаа ба тогтуунитай байдалые бэхижүүлгэдэ нүлоолнэ. Исламабадта ерээд байһен КНР-эй оборонын министр Чи Хаотиньтай уулзахадаа, Пакистанай Президент Фарук Ахмед Хан Леганр энэн тухай хэлэһэн байна.

АНКАРА.

Казаньда Турциин консульствые нээхэ хэрэгтэй туһалхыень гүйжа, Россий Федерацийн правительствын түрүүлэгшэн нэгэдэхи орлогшо Олег Сосковецдэ правительствануудаа хоорондохи хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Турциин премьер-министр, гүрэнэй министр Мурат Караялчын хандаһан байна. «Анкара

ЁНОТОЙЛ ҺАЙНДЭР БОЛОБО

ҺҮҮЛЭЙ жэлнүүдтэ Буряад орондо, мүн Агын оа Усть-Ордын автономито округуудта Буддын шажанай дасан дуганнуудые, нэргээн бодхоохо талаар ехэ ажал ябуулагдана. Нютаг нютагай дасангуудые нэргээн оарилгада зорюулагдаһан телевизионно хураалнуудые, уншалгануудые, ургэл мүргэлнүүд үнгэргэгдэнэ. Эдэ оүгэдэ оурхан шажанние нэргээхэ, олоной дунда нэбтэрүүлхэ, арад түмэние, илангаяа залуу үеэние оюун ухаан бодолгоогоор, нигүүлэсхы сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ арга олгоно бшуу.

Зэдын аймагай Гэгээтэйн дасание нэргээн бодхоохо талаар нютагай нүүдэгтэншүүл, лама сангаартан, аймагай захиргаан ехэ ажал ябуулаа. Тэрэнэй ашаар Гэгээтэй тосхоной хойто хубида дасан нэргээгдэнэн, хэдэн гэр бариндаһан байха юм.

Энэ хабар дасанай шэрээтэгэр томилогдоһон республикын арадай депутат байһан Матвей Рабданович Чойбонов (Данжан лама) тус дасание нэргээхэ, үргэдхэхэ, мүнгэ зөөринень арьбажуулха талаар ехэ ажал ябуулаа, эдэбки үүсхэл гаргаа гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Баян түүхэтэй Гэгээтэйн дасание нэргээлгэдэ зорюулагдаһан уншалгануудые нарахан болобо. Гансал Зэдын ошэ, харин хүршэ оршодог Захаамнай, Хилгтын, Сэлэнгын, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай нүүрин тосхонуудан зөн олоброо суглараһан, республикын нинсэлэл хотоһоо ашлшад оуулаһан байгаа.

Еши-Лодой римбүүшэ түрүүтэй Ивалгын дасанай ламанар, бусад хэдэн дасанай шэрээтэнүүд морилжо, уншалгада хабаадаоа.

— Манай дасание арамнайлгын уншалгануудан захилһэрнь эндэ суглараад байһан һүүгэтэйшүүлые, айлшадые үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаад, үлгэн һайхан манай газар дээрэ бурхан шажан дэлгэрүүлхын, амгалан тайбан байдал хангахын тула мүргэл хэхэ ёнотоноди,—гэжэ энэ дасанай шэрээтэ Данзан ламхай мэдүүлбэ.

Удаань Зэдын аймагай захиргаанай гулваа, Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат А. Ц. Идамжапов үгэ хэлэхэдэ, нютагайнгаа дасание нэргээгээд, арамнайлха хэрэгтэ аймагай захиргаанай хүдэлмэрилэгшэд ехэ хубитана оруулба, ушарынь гэхэдэ, энэ най хүн зоной оюун ухаан бодолые хүгжөөхэ, хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлые зөөлэрүүлхэ зорилготой ха юм гэжэ тэмдэглээ.

Уншалгын үедэ нүэгтэйшүүл үргэл хэнэн, аймагай ажахынууд, оусад аймагуудай захиргаануудай, спонсорнууд мүнгэ зөөри оруулһан байгаа.

Энэ уншалга мүргэлэй түгэсхэлдэ нютагай фольклорно ансамбльнууд, уран һайханай бүлгэмүүдэй артистнууд концерт, наада табиоа. Эрьы гуроан наадаар—бүхэ бариндаагаар, нүр харбалгаар, мори уриндаагаар мүрысөөн үнгэргэгдэжэ, суглараагшадые ехээр һонирхуулаа. Хэдэн мэрин болон эрье хонин шангууд тогтоогдоһон байгаа. Бариндаагаар энэ һайндэрэй абарга бүхын нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрысөөн шанга төмсөлдэ үнгэржэ, энэ нютагаа урган гараад, мүнөө Улаан-Удын 2-дохи тэцэй оарилгада хүдэлжэ байһан спортын мастер Сергей Пашинский илалта түилажа, агта хүлэгөөр шагнагдаа.

Нигэжэ эдэ уншалгануудай арад түмэнэй ёнотойл һайндэр болобо.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ Данзан ламхай уншалгануудые нээжэ байна; фольклорно ансамбльда хабаадагшад; С. Пашинский.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

НЮТАГ НУГАЯА СУУРХУУЛАА

1976 ондо Монреальда үнгэргэгдэһэн Олимпиадада манай ороной спортсменүүд командаараа түрүүшын һуури эзэлээ һэн. Тэдэнэр 49 алтан медальда хүртэхэдөө, хамта дээрээ 792,5 очкотой болоо. Тэрэ Олимпиадада америкынхид үсэд нэгдүүгээр бэлдэлгэ хэһэн байгаа. Энэ нааданай урда тээ США-гай президент Д. Форд үгэ хэлэхэдээ: «Энэ болохоёо байһан Олимпиин нааданда юундэ иймэ һонинохол татаа гээшэбибди гэхэдэ, Америкэ 200 жэлэйнгээ ой тэмдэглэхэеэ байгаа. Тиимэһээ манай командын илалта таха аргагүй энээндэ хамаатай, — гэжэ президент мэдүүлээ һэн.

Харин тэрэ ехэ Олимпиин нааданда американ тренернүүдэй, мэргэжэлтэдэй хэдышье ороллолго гаргажа, спортсменүүдээ бэлдээшье һаань, США гурбадахи һуурин һаа урдуур гаража шадаагүй бэлэй. Зүгөөр ГДР-эй спортсменүүд командаараа хоёрдохи һуури эзэлээ.

Канадада үнгэргэгдэһэн Олимпиин нааданда манай штангистнууд, шандаһаяа харуулжа шадаа даа. Тэдэ эрэй долооннинь түрүүшын, хоёрынь хоёрдохи һууринуудые эзэлээ. Харин бараг лааша баатар хүбүүдэй аяар 14 медальтай бусажа ерээ һэн. Гэхэдэй хамта, тэрэ Олимпиадада манай Буряад ороной бариндаааша баатар хүбүүдэй хабаадалсаагүйнь голхоролтой. Эндэ оргкомитедэй зүгһөө бахал үнөөхи бюрократическа таламнай харуулагдаһан байгаа юм.

1974 ондо Венэдэ үнгэргэгдэһэн МОК-ой сесси дээрэ СССР гүрэнэй түб хото — Москвада XXII-дохи Олимпиада үнгэргэгдэхэ болобо, Москва, Ленинград, Минск, Киев, Таллин хотонуудта ямар ехэ бэлэдхэл хэгдээ һэм! Аяар 6 мянган спортсменүүдые тренернүүдтэйнь, 3,2 мянган айлшадые Москва хотомнай угтажа абаһан юм. Хамта дээрээ тэрэ Олимпиин нааданда 5 миллион хүн байгаа.

Тиигэжэ XXII Олимпиин нааданууд 1980 оной Москва хотодо июлиин 19-дэ эхилээ һэн. Энэ нааданда 203 олимпийскэ медальнууд табигдаа. Тээд, Москвагай ехэ нааданда США, ФРГ, Япон, КНР гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ерэзгүй гэжэ мэдэнэбди. Советскэ Союзай сэрэгээ Афганистан руу оруулһаниие буруушаажа, эдэ томо гүрэнүүд Москва руу спортсменүүдээ эльгээхэеэ огтолон арсаа һэмнай даа.

Манай республикаһаа гансал хүн хабаадаа. Тэрэмнай хэн бэ гэбэл, хүнгэн атлетикээр спортын мастер П. Яковлев болоно. Павел Кузьмич Яковлев 1958 ондо Улаан-Удэ хотодо түрэһэн юм. Хотынгоо 50-дахи дунда һургуули дүүргээд, тренер К. Я. Ивановой ударидалга доро хүнгэн атлетикээр һорилго хэжэ эхилээ, һуулээрнь СССР-эй габьяата тренер В. Д. Домниной һургуули гараа. Павел арбаад жэлэй хугасаада оройнгоо бүридэмэл командатай ехэ-ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаһан юм. Харин тэрэ хүбүүн эгээл түрүүн «Правда» газетын шанда хүртөө. Һуулээрнь 1977 ондо 1500 метрэй зайда түрүү һуури эзэлжэ, Европын чемпион болоо. Павел Москвада үнгэргэгдэхэ Олимпиадын урда тээ эгнай VII Спартакиадада хабаадажа, 1500 метрэй зайда 1-дэхи һуури эзэлжэ, дахинаа урилдахадаа, 2000 метртэ лаха аргагүй бэшэнээ илажа гараһан байна. Нигэжэл П. Яковлев урагшаа һанаатай, һорилго шангатай хадаал Олимпиадада түрүүшынхээ хабаадаха эрхэдэ хүртөө гээшэ ааб даа. Хабаадахадаа, үнөөхил 1500 метрэйнгээ зайда 2-дохи һуурида гараа. Одоошье оргкомитедэй шийдхэбэреэр Павел Яковлев Лос-Анджелеста үнгэргэгдэхэ Олимпиин нааданда ошохоёо түхеэрэлгэ хэбэ. Тренертээ сагаа гээнгүй, амарха сүлөөгүй һорилго хэнэ Лос-Анджелес ошохо сагынь ойртобо, тезд муу мэдээсэл «морин-һоо хурдан» гэдэгтэл манай гүрэн түрэл коммунистическэ хараа шугамаа баримталан, Америкэ руу спортсменүүдээ эльгээхэгүйбди гэжэ мэдүүлбэ даа. Павел Яковлев ехэшье голхороогүй, тэрэ зундаа үнгэргэгдэһэн «Дружба-84» гэһэн мүрысөөндэ хабаадажа, ёнотойл хүнгэн атлетикын «король» байһанаа харуулаа һэн.

Эдэ һүүлшын жэлнүүдтэ Павел Яковлев ФРГ, США, Япон гүрэнүүдээр ябажа ерээ. Тэдэ газарнуудта үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, илалташье түйлаа, илагдаһаншье байха. Спортсменэй эгээл дуратай зай—1500, 3000 метр. Нёдондо жэл Москвада һайн дуранай нааданууда дахинаа Буряад ороной-гоо нэрэ хүндые нэрлүүлһэн юм.

В. СТРЕЛЬНИКОВ.

XVII жаранай модон хухэ нохой жэл (1994-1995 он)

ЗУНАЙ ҺҮҮЛ САГААГШАН ХОНИН ҺАРА

Буряад литэ	18	19	20	21	22	23	23
Европын литэ	25	26	27	28	29	30	31
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара Понедельник	Мягмар Марс Вторник	Һагба Меркурий Среда	Пүрбэ Юпитер Четверг	Баасан Солбон Пятница	Бимба Сатурн Суббота	Ним-а Наран Воскрес.
Үнгэ Үдэр	Хара Хулгана	Харагшан Үхэр	Хүхэ Бар	Хүхэгшэн Туулай	Улаан Луу	Улаагш. Могой	Шара Морин
Мэнгэ	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан
Хуудал	Гал	Шороой	Түмэр	Огторгой	Үнэн	Уула	Модон

Гарагай 2-то буряад литээр 18 (июлиин 25).

Хара хулгана, 7 улаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Энэ үдэрнай дашанимматай (үлзы хутагтай), маша һайн үдэр. Илангаяа юртэмсэнүүдтэ, бурханда мүргэхэдэ, уншалга уншахада, хара түмэрэй дарха хэхэдэ, зүүдхэл зүүхэдэ, буян үнлэдэхэдэ, юумэ худалдахада, һамга абахада, тараг бэрихэдэ, апраг халаахада, хэшэг даллага абхуулхада, эм найруулхада, лусуудые тахихада, бэрние хүргэхэдэ паин.

Гарагай 3-да буряад литээр 19 (июлиин 26).

Харагшан үхэр, 6 сагаан мэнгын, шороидо һуудалтай үдэр. Эльбэ жадха дарахада, бурханда мүргэхэдэ, хэшэг даллахада, аршаанаар угаахада, нүгэлөө наманшалхада, нүүхэдэ, үхэр худалдахада, хутага дархалхада, һайн гэдэг. Зүгөөр энэ үдэр эм найруулжа, бэриин хэрэг үйлэдэжэ, нүгшэнэние хүдөө табижа болохогүй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа һаа, һайн нүхэртэй ушарха.

Гарагай 4-дэ буряад литээр 20 (июлиин 27)

Хүхэ бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Эд бараа үйлэдэрилхэдэ, хэшэг даллахада, дасан дуган арамнайлхада, модо отолходо, агнахада, зохеол оршуулхада, ноёндо хандахада, ном номходо, урагшатан һаин байха. Газар хахалжа, түрэ хэжэ, нохой худалдан абажа, үхибүү хүлдэ оруулжа, юрэдөо, алиоаа хүндэ хэрэг эрхилжэ болохогүй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абаал, үлэсхэлэн байдал тохёолдохо.

Гарагай 5-да буряад литээр 21 (июлиин 28).

Хүхэгшэн туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Энэ үдэр эм найруулха, лусуудта мүргэхэ, үргэл үргэхэ, бурханда мүргэхэ, хүнэй шуна хаха, тоёри сахиха, түрэм уншуулха, ехэ хүнине бараалхаха, замда гараха, буян үнлэдэхэ мэтын хэрэгтэ һаин. Энэ үдэр бэриие буулгабал, хүүүүн түрэхэ, хүсэ заллар дүүрэн хүн болохо. Энэ үдэр басаган түрөө һаа, ута наһатай, нүхэдтөө туһатай хүн болохо. Энэ үдэр үбшэ аргалжа эхилхэгүй, мүргэл шүтээнэй барилга хэхэгүй, нүүдэл болон худалдаа наймаа хэхэгүй. Энэ үдэр хүнэй үнэ абаал, үбшэн тохёолдохо.

Гарагай 6-да буряад литээр 22 (июлиин 29).

Улаан луу, 3 хүхэ мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Хонин парада луу үдэр тохёолдохо, харшалданан удхатай байдаг. Нимэ үдэр алиоаа хэрэг бүтэмжэтэй байха, харшалдаһан үдэр тухай урдаль оэшэнэн байхаоди, уншагшад мартаагүй бээ.

Гарагай 7-до буряад литээр 23 (июлиин 30).

Улаагшан могой, 2 хара мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр. Газар маха одотой, нарай үхиоүүнэй һүлдэ үдэр. Энэ үдэр наһа угадхалтын, буян үнлэдэлгын, эд бараа худалдажа абалгын үйлэнүүдтэ илангаяа таарамжатай. Мүн баһа худаг малтажа, харгы замда гаража, дасан дуган арамнайлжа, мал үүсэлжэ, лусуудта үргэл үргэжэ, үбшэ аргалжа, нүүжэ, бороо саража, абаһанаа бусаажа, муу аданууды заилуулжа, хараал үгы хэжэ болохо. Ехэ гол мүрэнние гаталбал, ханааб малтабал, загаһа барибал, модо унагаабал, эм найруулбал, нүгшэнэй хэрэг үйлэдэбэл, худалдаа наймаа эрхилбэл, муу байха гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, амгалан байдал оршохо.

Гарагай 1-дэ буряад литээр баһал 23 (июлиин 31).

Урдахи үдэртээ дабхасаад байна. Юундэб гэхэдэ, энэ нараманай 13-гүй байгаа һэн шуу. Шара морин, 1 сагаан мэнгын, мододо һуудалтай үдэр. Аршаанаар угаахада, бурханда, тэнгэридэ мүргэхэдэ, лусуудта үргэл үргэхэдэ, зүүдхэл зүүхэдэ, модо һуулгахада, суглаа, зүблөө хэхэдэ, харгын ханние оэдэрхэдэ, замда гарахада, бурхан арамнайлхада, хүрим түрэ хэхэдэ, мори һургахада, эм найруулхада, ехэ һайн гэнэ. Гэхэ зуура гэрэй нүүрин табихые, малгай, хуосаһа эсхэхые, хануулхые, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхые, хэрүүл тэмсэл үүсхэхые, мори худалдахые, худалдажа абахые, бэри буулгахые, үхибүү хүлдэ оруулхые, ондоо тээшэнь эльгээхые тэошэгты. Ямаршье хэлэ ама хэхые буряад зон хоридог байһан гээшэ.

ШАТАРАЙ ҺОНИН

Шатараар эрэшүүлэй дунда Россин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй хахад финал Улаан-Удэдэ боложо байна. Швейцарска гуримаар үнгэргэгдэһэн энэ мүрысөөндэ Саха-Яхад, Буряад республикануудай, Магаданай, Камчаткын болон Шэтын областынуудай, Монгол ороной хорин зургаан шатаршад хабаадаһан байгаа.

Республикымнай шатаршад энэ мүрысөөндэ ехэ амжалта туйлаа гэзд тэмдэглэмээр. Магаданһаа Игорь Коротеев, Камчаткаһаа Дмитрий Соколов, Улаан-Удэһөө Петр Боноев, Юрий Михайлов, Валентин Захаров, Михаил Леонов гэгшэдэй дунда нэгэдэхи һуури эзэлхын түлөө шанга мүрысөөн болоо. Улаан-Удын Петр Боноев, Михаил Леоновтой наадажа, шүүһэн байна. Нигэжэ Петр Боноев абажа боломоор юһэн очкоһоо долоо хахадые шүүжэ, бусадта ахигдахаяа болёо. Юрий Михайлов, Игорь Коротеев гэгшэд удаадахи һууринуудые эзэлбэ.

Үхибүүдэй спортын наймадахи һургуулиин түлөөлэгшэ, мастерта кандидат Петр Боноев Россин мүрысөөнэй финалда хабаадаха болобо. Хальмаг Республикын нинсэлэл Элистэ хотодо нимэ мүрысөөн октябрь һарада болохо юм. Хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлһэн Игорь Коротеев Михаил Леонов хоёр мастерта кандидадай зэргые батадхаба. Үхибүүдэй спортын наймадахи һургуулиин түлөөлэгшэд Олыга Дубович, Людмила Карпова, Женя Ханхалаева гэгшэд басагадай дунда Россин түрүү һуури эзэлхэ мүрысөөндэ ураг-шатай байгаа гэзд тэмдэглэмээр.

Улаан-Баатарһаа ерэһэн залуу шатаршан Батзориг амжалтатайгаар наадаа. Тэрэ Венгриин Сегед хотодо хүбүүдэй дунда дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэнхэй. Хүбүүдэй дунда Россин түрүү һуури эзэлхын мүрысөөндэ шангай һуури эзэлһэн мастерта кандидат Батор Самбуев Россин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Мальтада болохо үхибүүдэй бүхэдэлхэйн олимпиадада хабаадаха болобо.

Хахад финал Россин шатарай Федерацийн хүтэлбэри доро үнгэрөө. Тус Федерацийн дэлхэйн чемпион Гарри Каспаровые дэмжэдэг. Гарри Каспаров шатарай эблэлэй гуримаар наадажа, дэлхэйн чемпион болоһон юм. Энэ эмхине мэдээжэ адвокат Андрей Макаров хүтэлбэрилнэ. Россин олимпиин хороон энэ эмхине баһал дэмжэдэг байна. Тиихэдэ шатарай Улас-хоорондын Федерацийн гуримаар үнгэргэгдэһэн дэлхэйн мүрысөөндэ гроссмейстер Анатолий Карпов чемпион болоо һэн. Энэ Федерациие Россин Юстициин министерство дэмжэнэ. Тиигэжэ эдэ хоёр федерациинуд өөһэдынгөө мүрысөөнэй хахад финал Буряад Республикын нинслэл хотодо үнгэргэхэ шийдхэбэри абаһан байгаа. Энэ мүрысөөн амжалтатай үнгэрхэ бээ гэжэ республикын шатарай Федерацийн найдана.

А. РАДНАЕВ.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

Санкт-Петербургын Гүнзэчойной дасанай шэрээтын, тэндэхи буряад эхэ, эсэгэнэрэй үүсхэлээр үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ амаралтын үдэр һураха һургуулин нэгдээ бэлэй. Тэндэ дүшөөд үхибүүд һуража гараа. Наһанай илгаа байна Хэшээлнүүд хоёр саг соо үргэлжэлнэ. Анха түрүүн буддын шажанай һургаалтай танилсаха нэгэ хэшээл хэгдэнэ. Хоёрдохидоо, бурлад хэлэ үзэнэ. Бурханай һургаалай хэшээл тус дасанай шэрээтэ Данзан-Хайбзун, залуу хубараг Гончиг гэгшэд үнгэргэнэ. Буряад хэлэ Дулма Содномова заана. Сэсэгма Храмцова һургуулиин директор юм. Үхибүүдэй эхэ, эсэгэнэр—буриад, хальмаг зон, өөһэдөө хэшээлнүүдые шагнаха, һонирхохо аргатай. Гэртэһээ асарһан элеэ хоолоороо хубаргуудые эдеэлүүлнэ. Өөһэд хоорондоо танилцана, шэнэ һонинооро хубаалцана.

Нимэ һайн үүсхэл хаа-хаанагүй тараажа, буряад зоной-мнай түрэл хэлээ, соёлоо холын хотодошье һэргээжэ байһаниинь ехэ һайшаамаар, дэмжэмээр гэжэ һанагдана.

* * *

Тус дасанда выставкэ нээлгэтэй: түбэдэй медициный атлас, бурхануудай зурагууд табигданхай Баһа киоскдонь эрхи, бурханай баримал дүрэнүүд, номуд наймаалагдана.

Манай республикын гурбан эхэнэрнүүд Тамара Даргаева, Любовь Сыбденова, Жэгээма Чернинова гэгшэд Москва хотодо түбэдэй медицинын түб нээгээд, шухаг эмүүдые худалдажа, эмнэжэ, ехэ туһа хэжэ байдаг. Т. Даргаева Л. Сыбденова хоёр Түбэдэй эмнэлгын эрдэм шудалжа, мэргэжэл шадабари ехэтэй болонхой. Сүлөөтэй сагтаа эдэнэр Санкт-Петербург ошожо, Гүнзэчойной дасанда хубитаяа оруулдаг, туһалдаг заншалтай.

* * *

Санкт-Петербургда байха үедөө бидэ, мүргэлшэл, уран зохёолшо Владимир Бараевтай уулзаад, шэнэ һонинооө хөөрыт гэжэ гуйхадамнай, нигэжэ хэлээ:

— Хойто жэлдэ Москва хотодо ехэ һонин выставкэ нээгдэхээр хараалагдана. «Духовное преображение» гэжэ нэрэтэй эйэ выставкэдэ буддын шажанай экспонадууд олон гүрэнүүдһээ асарагдаха юм. Энэ выставкэ Франциин ехэ ороллолго, туһаламжаар бүтэхэ байна. Эндэ шэнэ техникэ—лазерна туяа, голограммы (объемное изображение), слайданууд, хүрэгүүд, танкнууд, бурхануудта хабаатай юумэнүүд табигдаха. Мүргэлшэдэй, арга шадалтай зоной ошожо, тэрэнние үзэжэ, мүргэл хэжэ ерэбэлнь, һайн байгаа гэжэ һанагдана

Е. ПРОНТЕЕВА.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнуудэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаршвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2.50.96, приемный — 2.54.54, редакторай орлогшонорой — 2.68.08, 2.62.62, харюусалгата секретариин—2.50.52, секретариадай—2.66.76, һаһагууд политическэ—2.55.97 (даагшань), 2.61.35, 2.56.23, социально-экономическа—2.64.36 (даагшань), 2.63.86, 2.67.81, 2.61.35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай 2.60.21 (даагшань), 2.57.63, олонлитын хүдэлмэрнин ба мэдээсэлэй—2.54.93 (даагшань), 2.34.05, 2.69.58; оршуулгын—2.60.91; корректорнуудай— 2.33.61, хэблэлдэ бэлдэгшэлэй—2.35.95 Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3.42.19, Закаменскда—30.61.
Буряад Республикын Министрнуудэй Советэй хэблэлэй телефонуудта директор — 2.49.84 бухгалтери — 2.23.67, вахта—2.56.62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэвлэл 4526
Стереотипта тушаагдаһан саг 20.40.

Буряад Республикын республиканскэ типографида газетэ хэблэгдэв. Директорэйнь телефон: 2.40.45.
Мүн 69-дэхи номергоороо хэвлэгдэ абтанхай. Заказ № 138.